OTWARTA SZKOŁA

INSTRUKCJA SAMODZIELNEGO MONTAŻU

CENTRUM CYFROWE
projekt:polska

OTWARTA SZKOŁA

Wobec nowych technologii i związanych z nimi nowych modeli edukacyjnych trudno przejść obojętnie. Zmieniają one oblicze niemal każdej szkoły, rozbudzają nadzieje i stają się katalizatorem ważnych zmian w edukacji, równocześnie rodząc nowe obawy i powodując problemy, na które niekoniecznie byliśmy przygotowani. Coraz aktywniejsze wykorzystywanie w nauczaniu zasobów Internetu i aplikacji, wprowadzanie cyfrowych mediów do klas oraz rosnąca liczba nieformalnych zajęć edukacyjnych postawiły ostatnio edukatorów przed koniecznością zmierzenia się między innymi z prawem. Prawo polskie (Ustawa o systemie oświaty oraz Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych) stanowią łącznie złożone podstawy prawne, które określają zasady finansowania i tworzenia oraz korzystania z różnych treści edukacyjnych. System ten, z jednej strony, gwarantuje dostępność w systemie edukacji kluczowych zasobów (dotychczas za zasoby takie uznawano podręczniki), z drugiej zaś strony – umożliwia nauczycielom względnie swobodne korzystanie z dowolnych zasobów potrzebnych do nauczania, wprowadzając tak zwany dozwolony użytek edukacyjny. Ponieważ dozwolony użytek działa wyłącznie wtedy, kiedy przy wykorzystywaniu materiałów chronionych prawem autorskim w grę wchodzi cel dydaktyczny, zdarzają się sytuacje, w których trudno jest ocenić, czy rzeczywiście możemy korzystać z danego zasobu. Wówczas z pomocą przychodzą nam otwarte zasoby edukacyjne - zawsze legalne, gotowe do wykorzystania i modyfikacji materiały cyfrowe udostępniane przez wiele podmiotów na całym świecie.

Przedstawiamy swoistą instrukcję dla nauczycieli i dyrektorów szkół, których celem jest możliwie najszersze wykorzystanie potencjału cyfrowych materiałów edukacyjnych dostępnych na wolnych licencjach (tak zwanych otwartych zasobów edukacyjnych). Niniejsza publikacja została przygotowana z myślą o dyrektorach i nauczycielach, którzy chcą usprawnić pracę swoją i swoich współpracowników oraz rozwijać technologiczny potencjał szkoły z pełną dbałością o swobodę i bezpieczeństwo.

Aby zaplanować dalsze działania, możesz wykorzystać narzędzie autodiagnozy dotyczącej wiedzy na temat otwartych zasobów edukacyjnych i prawa autorskiego w twojej szkole. W instrukcji zawarliśmy również listę aktywności, jakie można podjąć w środowisku szkolnym – możesz dobrać je odpowiednio do poziomu praktyki i wiedzy w twojej szkole oraz celu, który chcielibyście osiągnąć jako zespół.

Jeśli chcesz zacząć od czegoś bardziej podstawowego, skorzystaj z dostępnego na stronie internetowej Centrum Cyfrowego materiału **Otwarta Lekcja**, który pozwoli ci przygotować spotkanie na temat otwartych zasobów edukacyjnych w twojej szkole. Życzymy powodzenia!

SPIS TREŚCI

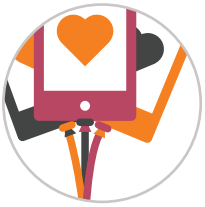

4
CZYM JEST OTWARTA SZKOŁA?

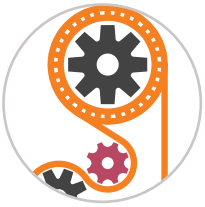

6
OTWARTA SZKOŁA – JAK JĄ ZMONTOWAĆ?

7
DLACZEGO WARTO?

12
OTWARTOŚCIOWE PRAKTYKI SZKOLNE W POLSCE I NA ŚWIECIE

15
JAK DZIAŁAJĄ OTWARTE ZASOBY EDUKACYJNE?

17
POZIOMY OTWARTOŚCI – GDZIE JESTEŚMY I GDZIE CHCEMY BYĆ?

18
NARZĘDZIE AUTODIAGNOSTYCZNE – WERSJA DLA NAUCZYCIELI

21
NARZĘDZIE AUTODIAGNOSTYCZNE – WERSJA DLA DYREKTORÓW

32
KOGO WARTO ZAANGAŻOWAĆ?

CZYM JEST OTWARTA SZKOŁA

Otwartość w szkole może przyjmować co najmniej dwa wymiary – wymiar związany z wartościami i postawami wyznawanymi i podzielanymi przez członków społeczności szkolnej oraz wymiar związany ze stosowanymi przez nich praktykami edukacyjnymi. Czasem uświadomienie sobie postaw i wartości może być wynikiem przyjrzenia się działaniom pedagogicznym, często jednak to z uwspólnionych wartości można dopiero wyprowadzić konkretne działania, które pozwalają dążyć do jak największej otwartości w nauczaniu.

Szeroko rozumiana otwartość w szkole prowadzi do powstania środowiska, które cechują **wzajemne zaufanie oraz odpowiedzialność za współdzieloną przestrzeń, za proces uczenia się i za wszystko, co jest z nim związane** – od przestrzeni szkoły po materiały, z jakich będą korzystać nauczyciele i uczniowie. Otwarta szkoła to społeczność, której podstawami działania są dialog i poszanowanie dla odmienności, indywidualności i różnych przejawów kreatywności. Szkoła otwarta dąży do działania według uwspólnionych wartości i podejmuje wyzwania ze świadomością tego, że z porażki także można wyciągnąć lekcję.

Otwarta szkoła to jednak także **innowacyjna i angażująca instytucja, która jest wspólną sprawą uczniów, nauczycieli i rodziców**. Otwartą szkołę tworzy ucząca się społeczność. To miejsce, w którym – dzięki wykorzystaniu w pełni potencjału nowoczesnych technologii – uczniowie mają równe szanse w dostępie do nowatorskich form nauczania, nauczyciele mogą zaś swobodnie przetwarzać i udostępniać zasoby edukacyjne, włączając uczniów w proces uczenia się najefektywniej jak to możliwe. W takim modelu szkoły kompetencje związane z wykorzystywaniem infrastruktury technologii informacyjno-komunikacyjnych są ściśle powiązane z wiedzą na temat prawa autorskiego i otwartych licencji, a także z korzystaniem, tworzeniem i udostępnianiem otwartych zasobów edukacyjnych. Budowanie tej infrastruktury również odbywa się z uwzględnieniem potrzeb w zakresie wykorzystywania otwartych zasobów do codziennej pracy nauczycieli i uczniów. Szkoły, które całościowo wdrażają politykę tak rozumianej otwartości, dzielą się swoimi doświadczeniami z innymi, pokazują swój model działania i potrafią w zakresie otwartości podejmować współpracę na zewnątrz placówki.

OTWARTA SZKOŁA:

ułatwia pracę nauczycielom,

pomaga w indywidualnym rozwoju uczniów,

umożliwia nauczycielom pokazywanie
i (lub) udostępnianie tego, co robią,

dąży do wzrostu poziomu wiedzy
i umiejętności o otwartych zasobach
edukacyjnych, o prawie autorskim
i o dozwolonym użytku
wśród nauczycieli i uczniów,

wspiera korzystanie z materiałów
dobrej jakości,

wspiera i propaguje tworzenie materiałów
dobrej jakości,

korzysta ze wsparcia zewnętrznego
w budowaniu strategii otwartości,

buduje systemy wsparcia wewnętrznego
w tworzeniu swojej strategii otwartości,

ma świadomość, że dążenie do otwartości
to cykl złożony z konkretnych działań
realizowanych w odpowiedniej kolejności.

OTWARTA SZKOŁA – JAK JĄ ZMONTOWAĆ?

Oddajemy w twoje – zapewne odpowiedzialne dyrektorskie lub niezwykle aktywne nauczycielskie – ręce bardzo nietypowy przewodnik. Nie jest on ani instrukcją konkretnego programu, ani podręcznikiem, który ma przekazać twardą wiedzę. Jego zadaniem jest pomóc twojej szkole w jak najefektywniejszym wykorzystaniu potencjału cyfrowych materiałów edukacyjnych i wiedzy o prawie autorskim. W jaki sposób? Przez wdrożenie w placówce działań na rzecz wykorzystywania otwartych zasobów edukacyjnych.

JAK KORZYSTAĆ Z PRZEWODNIKA I ZACZĄĆ PRACĘ NAD OTWIERANIEM TWOJEJ SZKOŁY?

- Jeśli sięgasz po ten przewodnik, zapewne jesteś już liderką lub liderem zmian w swojej szkole. Wdrażanie programu otwartej szkoły będzie wymagać od ciebie motywacji i chęci zdobycia nowej wiedzy. Wierzymy, że zarazisz tym także swoje koleżanki i swoich kolegów, przygotuj się jednak na to, że czasem spotkasz się z problemami i brakiem motywacji.
- Sprawdź, co o otwartych zasobach edukacyjnych wie już twoja szkoła. Przeprowadź wśród swoich koleżanek i kolegów proces autodiagnozy, czyli zadbaj o wypełnienie dwóch ankiet – dla nauczycieli i dla dyrektorów. Ich wyniki pozwolą ci określić miejsce, w którym jesteście – poziom wiedzy i kompetencji, który będzie dobrym punktem wyjścia planowania dalszych działań.
- Wybierz i zaplanuj działania dla szkoły. Na podstawie wyników autodiagnozy i własnej intuicji dotyczącej tego, co się sprawdza, co zaś się nie udaje w twojej szkole, stwórz plan i określ rezultaty, jakie chcesz osiągnąć.
- Zorganizuj grupę wsparcia, która pomoże ci w realizacji planu. Mogą to być inni nauczyciele, dyrekcja, rodzice, zewnętrzni eksperci. Niektóre działania wesprą cię w organizowaniu grupy, z kolei narzędzie autodiagnostyczne – w określeniu, kto w otoczeniu szkoły może być pomocny (na przykład uczelnia wyższa w twojej miejscowości).
- Podejmij rozmowę ze środowiskiem szkolnym – nie tylko z innymi nauczycielami, ale także z rodzicami i uczniami. Przedstaw im korzyści i włącz ich w dialog o tym, jakie rezultaty może przynieść otwieranie waszej szkoły i w czym jej pomoże.
- Rozpropaguj swoje działania i otwarte zasoby edukacyjnej w twojej szkole.
- Przystąp do działania! Zacznij realizować aktywności ze swojego planu i nie bój się szukać wsparcia.
- Sprawdź z czasem, co się zmienia. Inspiruj się działaniami swoich kolegów i koleżanek z innych szkół i pochwal się własnymi dokonaniami!

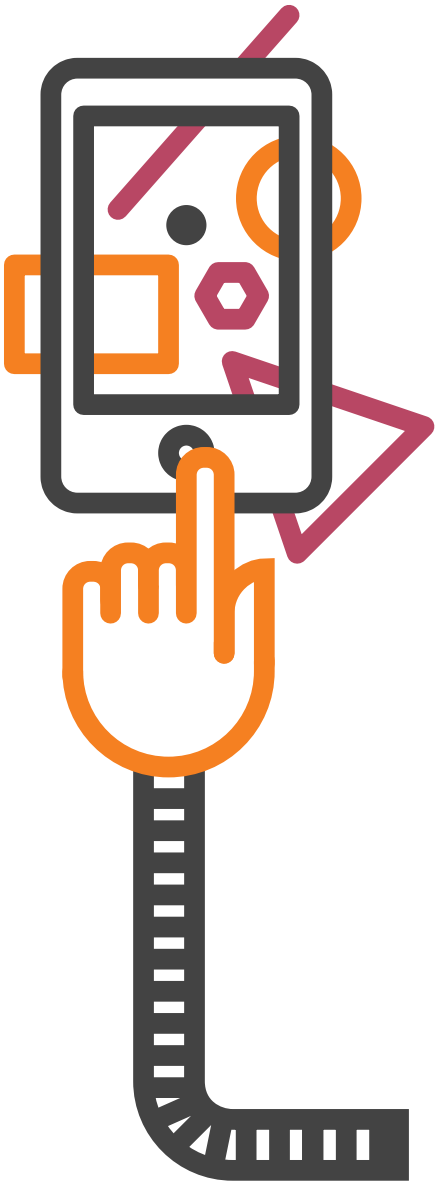

DLACZEGO WARTO?

Otwarta edukacja ma wpływ zarówno na uczniów i nauczycieli, jak i na rodziców, szkoły, instytucje oświatowe, środowiska eksperckie, decydentów czy biznes: wydawców, firmy technologiczne i szkoleniowe. Otwieranie stale rosnącej liczby zasobów edukacyjnych i ich darmowe udostępnianie w formie cyfrowej coraz częściej przynosi wszystkim tym podmiotom konkretne korzyści. Miejscem, w którym działanie otwartych zasobów widać najwyraźniej i bezpośrednio, jest oczywiście **szkoła**. To tutaj zapadają decyzje o wyborze podręczników i materiałów dodatkowych wykorzystywanych na lekcjach, w praktykach edukacyjnych są zaś weryfikowane ich jakość i użyteczność. To w szkole na rzecz wspólnego rozwoju pracują: uczniowie, nauczyciele, rodzice, kadra zarządzająca, administracja i zewnętrzni partnerzy. I to od ich kompetencji, wiedzy, możliwości i dostępu do odpowiednich źródeł oraz stopnia gotowości do wypróbowywania nowych rozwiązań zależy to, czy i w jakim stopniu otwarte zasoby edukacyjne będą wykorzystywane.

Joanna Apanasewicz, nauczycielka języka angielskiego w niewielkiej szkole podstawowej w Koninie Żagańskim, pewnego dnia trafiła na bloga Jolanty Okuniewskiej, nauczycielki nauczania początkowego z Olsztyna, z sukcesem prowadzącej klasę tabletową, w której dzieci uczą się, wykorzystując cyfrowe materiały i mobilne technologie (w tym wypadku tablety). Blog zawiera wiele wskazówek i wypracowanych sposobów nauczania z tabletami, gotowych do zastosowania w praktyce, ponieważ udostępnionych na otwartych licencjach. Zainspirowana anglistka z Konina Żagańskiego również postanowiła stworzyć taką klasę – teraz nie tylko uczy z tabletami dzieci, które często nie mają Internetu w domu, ale także zaraża swoją pasją i swoim entuzjazmem innych nauczycieli z macierzystej szkoły. Dzięki otwartym zasobom edukacyjnym nauczycielki nauczania początkowego z Olsztyna coś bardzo konkretnego zmieniło się na lepsze w szkole na drugim krańcu Polski. To przykład, że otwarte zasoby edukacyjne mogą realnie i konkretnie przyczynić się do tworzenia wartości dodanej w edukacji oraz do rozwoju nauczycieli i szkół.

NAUCZYCIELE

Otwarte zasoby edukacyjne mogą przynieść różnym grupom konkretne korzyści. Na przykład nauczyciele zyskują możliwość większej dowolności i kreatywności w wyborze materiałów do pracy z uczniami. Na podstawie otwartych scenariuszy, publikacji i fragmentów podręczników mogą tworzyć własne materiały, dostosowane do potrzeb swoich uczniów. Mogą to robić taniej i z użyciem dostępnych technologii. Korzystanie, szczególnie zaś przetwarzanie (reuse) otwartych zasobów zwiększa prestiż nauczycieli jako autorów materiałów edukacyjnych, przede wszystkim jednak wspiera ich profesjonalny rozwój i zwiększa ich zaangażowanie w pracę. Korzystanie z otwartych zasobów edukacyjnych przyczynia się również do refleksji nauczycieli nad własną praktyką edukacyjną. Otwarte zasoby edukacyjne zapewniają ponadto okazję do wspólnego tworzenia i przetwarzania treści przez samych nauczycieli, co pozwala im na wzajemne przekazywanie sobie wiedzy i doświadczeń.

DZIESIĘĆ KORZYŚCI Z OTWARTYCH ZASOBÓW EDUKACYJNYCH DLA NAUCZYCIELI

1. **Rozwój przez czerpanie od innych** – nauczyciele mogą skorzystać z otwartych materiałów dostępnych w Internecie i wykorzystać je do przygotowania poszerzonych wersji, dostosować otwarte materiały do własnych potrzeb i miejscowych warunków lub opracować aktualizacje treści.
2. **Udział w globalnym ruchu otwartych zasobów edukacyjnych** – dzięki aktywnemu korzystaniu z otwartych zasobów edukacyjnych nauczyciele mogą wziąć udział w wymianie wysokiej jakości treści edukacyjnych i we współpracy osób z całego świata zainteresowanych ich tworzeniem.
3. **Korzystanie ze zbiorowej wiedzy** – nowe technologie pozwalają na wspólną pracę wielu osób i zapewniają dostęp do nieustannie udoskonalanych zasobów.
4. **Pobudzanie rozwoju zawodowego** – udostępnianie opracowanych przez siebie materiałów umożliwia nauczycielom pokazanie własnej twórczości i budowanie autorytetu jako specjalistów w danej dziedzinie.
5. Otwarte zasoby edukacyjne to materiały przetestowane w praktyce przez innych nauczycieli i często wielokrotnie modyfikowane, co gwarantuje powstanie produktu o maksymalnej koncentracji niezbędnych treści i przydatności w warsztacie pracy.
6. Materiały opracowane przez nauczycieli dla nauczycieli są najczęściej napisane przystępnym językiem i oparte na znajomości realiów w nauczaniu danego przedmiotu.
7. **Materiały mogą być „szyte na miarę"**, dzięki temu przykłady w ćwiczeniach mogą być dostosowane do uwarunkowań regionalnych (na przykład lokalna legenda) i do poziomu grupy (różnicowanie poziomu trudności zadań).
8. **Dzięki repozytorium otwartych zasobów edukacyjnych nie trzeba niczego odkrywać na nowo** – dysponując pomysłem na lekcję, można odnaleźć w innych materiałach fragmenty, które z łatwością skompilują się z podstawowym scenariuszem. Dzięki temu nawet tworząc pozornie nowy materiał, można wykorzystać moduły, zamiast opracowywać je na nowo.
9. **Otwarte zasoby edukacyjne można potraktować jako wspólne doskonalenie jakości polskiej edukacji** – z pozycji widza wcielamy się w rolę (współ)twórcy, który aktywnie może zmieniać treści edukacyjne.
10. **Korzystanie z zasobów bez pośredników** – materiały dla nauczycieli będą dostępne bezpłatnie i na wyciągnięcie ręki, bez udziału firm trzecich, w tym wydawnictw, bez warunków wejścia (jak obowiązek zakupu podręczników) i bez konieczności pytania autorów o możliwość wykorzystania, rozpowszechniania i przetwarzania.

PS Po otwarte zasoby edukacyjne można również sięgnąć w sytuacji awaryjnej, na przykład w razie niespodziewanego zastępstwa.

UCZNIOWIE I RODZICE

Kolejnymi grupami bezpośrednio czerpiącymi korzyści z używania otwartych zasobów edukacyjnych są uczniowie i rodzice. Uczniowie zyskują możliwość uczenia się ze znacznie bogatszej i z urozmaiconej palety materiałów: filmów, zdjęć, ćwiczeń czy zagranicznych źródeł. Co jednak jeszcze istotniejsze, otwarte zasoby edukacyjne prowadzą do zmiany modelu nauczania – polega ona na przejściu od nauczania opartego na przyswajaniu treści do nauczania opartego na produkcji treści i zmianie roli ucznia z biernej na aktywną[1]. Otwarte zasoby edukacyjne pełnią również ważną funkcję przy wyborze uczelni i kierunków studiów, umożliwiając skorzystanie z treści uniwersyteckich przed podjęciem decyzji o wybraniu się na studia. Rodzice także mogą stać się aktywnymi współuczestnikami edukacji własnych dzieci, wzbogacając bazę otwartych materiałów przez uczestnictwo w tworzeniu treści edukacyjnych na rzecz społeczności szkolnej.

[1] *Open Educational Resources as a force for innovation in education – evidence of impacts and remaining challenges*, CERI/OECD, wersja 29.08.14, s. 15–16.

DZIESIĘĆ KORZYŚCI Z OTWARTYCH ZASOBÓW EDUKACYJNYCH DLA UCZNIÓW I RODZICÓW

1. **Obniżenie kosztów edukacji**.
2. **Lepsze przygotowanie uczniów do rzeczywistości cyfrowej** – cyfrowe otwarte zasoby edukacyjne inspirują do wykorzystywania nowych mediów, aplikacji i narzędzi informacyjno-komunikacyjnych w edukacji.
3. **Przyspieszenie rewolucji edukacyjnej** – uczniowie stają się (współ)twórcami zasobów edukacyjnych, co zwiększa ich zaangażowanie w naukę i odpowiedzialność za własną ścieżkę edukacyjną.
4. **Uczniowie zwiększają swoją wiedzę** na temat legalnego korzystania z zasobów sieci.
5. **Uczniowie mogą się bardziej skupić** nie tylko na konkretnych treściach, ale także na sposobach ich wykorzystywania.
6. **Rodzice uczący swoje dzieci samodzielnie** w domu mogą zalecać im korzystanie z otwartych zasobów edukacyjnych – kursów *online*, aplikacji, samouczków czy filmów instruktażowych.
7. **Oszczędność czasu dla rodziców i profesjonalna pomoc dla uczniów** – dzięki otwartym zasobom edukacyjnym uczeń może wielokrotnie odtwarzać fragment nagranej lekcji w celu dobrego zrozumienia materiału, nie występuje również konieczność angażowania rodziców do tłumaczenia – często metodycznie odbiegającego od wykładu nauczyciela – trudniejszych kwestii.
8. **Współpraca z innymi uczniami**, również z zagranicy, na przykład przez realizację projektów edukacyjnych typu eTwinning, poprawa komunikacji i nawiązywanie więzi społecznych, często także wzrost kompetencji językowych.
9. **Wzrost samooceny i własnej wartości**, możliwość otrzymania informacji zwrotnej – tworząc i publikując swoje materiały, uczeń może obserwować ich popularność, a także otrzymywać informacje od innych na temat jakości i wartości zamieszczonego materiału. Dzięki temu ma możliwość doskonalenia swojego dzieła, może się rozwijać i być coraz lepszym w tym, co robi.
10. **Brak ograniczeń** – z otwartych zasobów edukacyjnych można korzystać wszędzie: podczas podróży, w poczekalni u lekarza czy na wakacjach. Nie trzeba dźwigać opasłych tomów.

KADRA ZARZĄDZAJĄCA I ADMINISTRACJA SZKOŁY

Kadra zarządzająca i administracja szkoły, zachęcając nauczycieli do korzystania z otwartych zasobów edukacyjnych, zyskuje zmotywowaną, bardziej kompetentną i twórczą kadrę, zwiększa również prestiż szkoły. Nie bez znaczenia jest możliwość budowania własnej szkolnej bazy materiałów edukacyjnych dostępnych dla wszystkich zainteresowanych, także rodziców i uczniów. Z kolei z punktu widzenia technologicznego, wprowadzanie otwartych standardów, aplikacji i programów pozwala na znacznie tańszą eksploatację infrastruktury informacyjno-komunikacyjnej w szkole.

DZIESIĘĆ KORZYŚCI Z OTWARTYCH ZASOBÓW EDUKACYJNYCH DLA SZKOŁY

1. **Oszczędność finansowa** – korzystanie z otwartych zasobów edukacyjnych powstałych poza szkołą oraz tworzenie, katalogowanie i gromadzenie własnych otwartych zasobów pozwala zbudować bazę dobrych materiałów dostępnych bezpłatnie. Jeśli nauczyciele będą znali i korzystali z otwartych zasobów edukacyjnych, nie będzie potrzeby kupowania gotowych (nie zawsze odpowiadających nauczycielowi) materiałów dydaktycznych (na przykład w wypadku podręczników do informatyki trudno czasem znaleźć publikacje zgodne ze sprzętem i z oprogramowaniem dostępnymi w szkole).
2. **Innowacyjne metody pracy w szkole** – otwarte zasoby edukacyjne motywują także do stosowania nowych form i metod edukacji, odpowiadających wyzwaniom XXI wieku. Otwarte zasoby edukacyjne dobrze odpowiadają na wyzwania stawiane przez rozwój technologii cyfrowych oraz nowych metod i modeli dydaktycznych (na przykład WebQest, odwrócona lekcja, gamifikacja, metoda projektów).
3. **Otwarte zasoby edukacyjne odpowiadają na współczesne potrzeby twórczego zastosowania nabytej wiedzy**, dostosowania się do zmiennych oczekiwań rynku i konieczności zmiany kwalifikacji, umiejętności uczenia się wraz z innymi.
4. Nauczyciele mogą wśród otwartych zasobów edukacyjnych znaleźć materiały, które pozwalą im się samodoskonalić i rozwijać. Materiały te są często lepsze niż szkolenia zewnętrzne oferowane przez liczne instytucje.
5. **Budowanie marki i prestiżu szkoły oraz pozycji eksperckiej kadry pedagogicznej** – nauczyciel, przygotowując materiał, firmuje go swoim nazwiskiem i podaje nazwę szkoły, w której pracuje. Jeśli materiał jest popularny i korzysta z niego wielu nauczycieli, szkoła jest postrzegana w środowisku jako bardziej atrakcyjna i profesjonalna. Placówka taka może więc stać się punktem odniesienia dla innych szkół w okolicy, może zapraszać do siebie dyrektorów i nauczycieli, aby pomóc im wdrażać politykę otwartości, stając się lokalnym ekspertem.
6. **Szkoła uznawana za profesjonalną placówkę edukacyjną przyciąga rodziców, a co za tym idzie** – uczniów. Rodzic, wybierając szkołę, często przegląda stronę internetową. Jeśli znajdzie na niej ciekawe zasoby, na pewno będzie to argument za wyborem właśnie tej placówki.
7. **W ewaluacji dyrektor może pokazać** (pochwalić się), że jego nauczyciele dzielą się wiedzą (i podać link do bazy materiałów). Dla organu prowadzącego jest to również dowód na to, że szkoła pracuje efektywnie.
8. **Otwarte zasoby edukacyjne są zawsze legalne** – jeśli szkoła korzysta z otwartych zasobów edukacyjnych i umiejętnie tworzy swoje materiały (odpowiednio je oznaczając), dyrektor ma pewność, że w jego placówce nie łamie się prawa autorskiego.
9. **Szkoła agreguje i porządkuje treści**, buduje kulturę współpracy i wymiany – w otwartej szkole nie marnuje się czasu na tworzenie wciąż nowych treści (nie wyważa się otwartych drzwi), ale gromadzi się i porządkuje wiedzę. Współtworząc taką bazę, nauczyciele czują się odpowiedzialni za jej kształt i zawartość, wiedzą także, jakie materiały się w niej znajdują, gdzie znaleźć to, na czym im zależy, i co warto byłoby jeszcze w bazie zamieścić.
10. **Budowanie zaufania społecznego** – szkoła jest przejrzysta w działaniu, pokazuje bowiem, jak i na czym pracuje, rodzice widzą zaś, jakimi metodami i na jakich materiałach pracują nauczyciele, a także co w szkole robią ich dzieci.

KORZYŚCI DLA WSZYSTKICH

Powszechność w dostępie do otwartych zasobów edukacyjnych buduje również otwartość społeczną na korzystanie z nowych form edukacyjnych przez różne grupy społeczne, wiekowe czy zawodowe. Innymi słowy – **otwartość zwiększa dostępność edukacji**. Ponieważ otwarte zasoby edukacyjne są w znakomitej większości darmowe, przyczyniają się więc do walki z wykluczeniem zarówno wśród najuboższych grup społecznych, których nie stać na ponoszenie kosztów związanych z edukacją, jak i wśród osób, które korzystają z otwartej edukacji, aby rozszerzyć i uzupełnić swoją wiedzę i własne kwalifikacje. Często są to osoby z mniejszych miejscowości, korzystające w celu oszczędności czasu i minimalizacji kosztów z różnych otwartych materiałów edukacyjnych i otwartych form kształcenia *online*, na przykład szkoleń lub webinariów. Sytuacja ta dotyczy również dużej liczby młodzieży, studentów czy osób dorosłych, które uczą się, pracują albo studiują za granicą. Osoby te często uczą się języków obcych przez korzystanie z obcojęzycznych otwartych zasobów edukacyjnych *online*.

Otwartość umożliwia również dostosowanie zasobów edukacyjnych do różnego typu dysfunkcji. Zasoby edukacyjne utworzone dla odbiorcy zdrowego mogą być dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych przez zastosowanie standardu WCAG 2.0 na wybranym poziomie, a następnie przystosowane do specyficznych potrzeb uczniów z konkretnymi dysfunkcjami, na przykład przez dodanie tłumaczenia migowego dla uczniów niesłyszących czy zastosowanie odpowiedniej palety kolorów dla uczniów autystycznych. W ten sposób raz opracowany zasób edukacyjny może być różnie dystrybuowany w zależności od indywidualnych potrzeb uczniów.

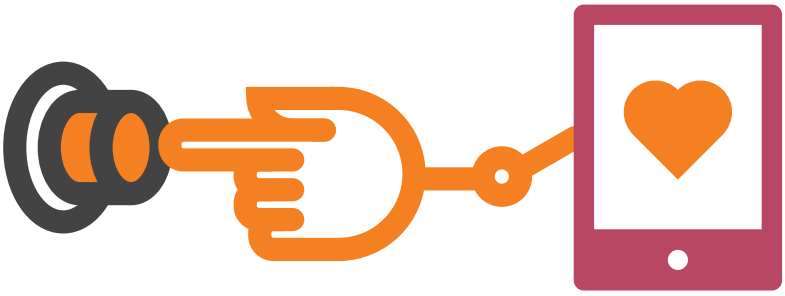

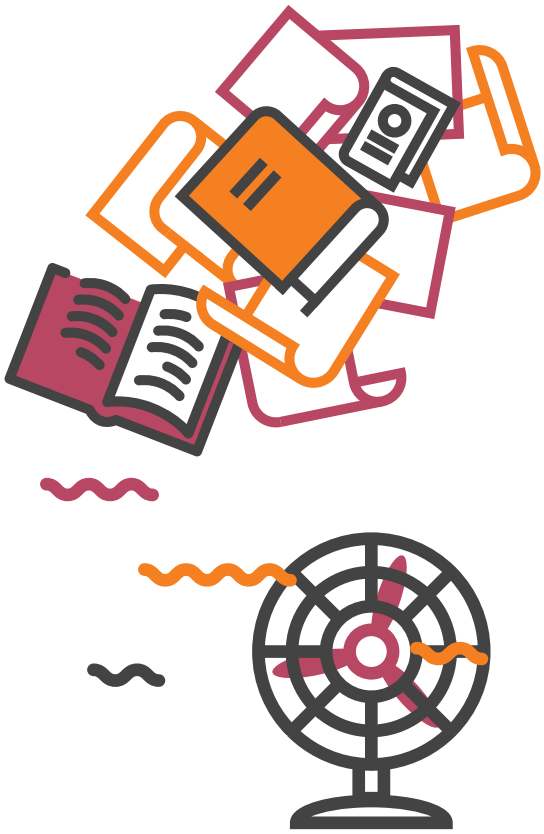

OTWARTOŚCIOWE PRAKTYKI SZKOLNE W POLSCE I NA ŚWIECIE

Trudno o zmianę w szkole, jeśli w służące temu działania nie zaangażuje się całej społeczności szkolnej. Dlatego tak ważna jest rola dyrektora – lidera, który będzie tej zmianie nie tylko sprzyjał, ale także aktywnie w niej uczestniczył. Jeśli szkoła chce się otworzyć i wprowadzić w życie całościową politykę, dyrektor powinien dobrze poznać potrzeby i możliwości swojej placówki, wychodząc zaś od diagnozy, zaplanować proces wprowadzania zmian.

Potrzebne będą również czas i świadomość, że zmiana nie wydarzy się od razu. Otwartość buduje się stopniowo, wychodząc od tworzenia atmosfery zaufania i wzmacniania współpracy wszystkich osób tworzących społeczność szkolną: dyrektorów, nauczycieli i uczniów, następnie zaś poszerzając tę wspólnotę o rodziców i społeczność lokalną. Poniższe przykłady pokazują różne sposoby wprowadzania polityki otwartości.

PUBLICZNA SZKOŁA PODSTAWOWA W BRODACH – SZKOŁA OTWARTYCH ZASOBÓW

Brody to niewielka miejscowość położona w województwie lubuskim, tuż przy granicy z Niemcami. Szkoła Podstawowa w Brodach jest przykładem placówki, która konsekwentnie realizuje politykę otwartości, a dyrektor Mieczysław Żmijowski stopniowo wprowadza zmiany w podległej mu instytucji. Szkoła korzysta już z dziennika elektronicznego, ma szybki bezprzewodowy Internet i funkcjonalną stronę internetową. Na spotkaniu rady pedagogicznej ustalono, że kolejnym działaniem będzie uporządkowanie zasobów edukacyjnych, z których korzystają uczniowie i nauczyciele (zarówno materiałów dostępnych w sieci, jak i treści tworzonych przez uczniów i nauczycieli), a także wprowadzenie spójnych zasad tworzenia materiałów edukacyjnych. Do wspólnej pracy w projekcie szkoła zaprosiła sąsiadujące z nią gimnazjum.

Już na etapie planowania dyrektor Mieczysław Żmijowski ustalił, że kryterium oceny realizacji zadania – oprócz stworzenia bazy materiałów na stronie internetowej – będzie przeprowadzenie ankiety wśród uczniów i nauczycieli. Jeśli trzy czwarte ankietowanych będzie potrafiła stosować się do standardów tworzenia materiałów i opisywania źródeł, to tę część zadania uzna za zrealizowaną z sukcesem.

Dyrektor w realizacji tego zadania zdał się na nauczycieli i ich kompetencje cyfrowe, które ocenił jako lepsze od swoich. Zaufanie, jakim obdarzył kadrę nauczycielską, zaprocentowało i wiele udało się zrobić, choć nie wszystkie elementy zrealizowano w pełni. Wprowadzenie wspólnych zasad tworzenia i opisywania materiałów zostało bardzo dobrze przyjęte, pozwoliło bowiem nauczycielom wypracować jasne kryteria oceny prac, co spotkało się z pozytywnym odzewem rodziców i uczniów. Kłopot pojawił się w jednym wypadku – kiedy zasady przestrzegania praw autorskich miały być wprowadzone również w szkolnym radiowęźle. Uczniowie nie chcieli słyszeć o tym, że powinni zdobyć zgodę na emitowanie utworów, część uznała nawet, że jest to pomysł dyrektora, który „chce utrudnić im życie". Niektórych uczniów udało się przekonać, inni – zniechęceni mozolnym procesem zdobywania zgód na odtwarzanie piosenek – pozostali niechętni i sceptyczni.

Na stronie internetowej szkoły pojawił się katalog stron i portali, z których korzystają uczniowie i nauczyciele, z podziałem na dziedziny (przedmioty). Powstały również zręby bazy materiałów edukacyjnych tworzonych w szkole. Okazało się jednak, że uporządkowanie, ujednolicenie i skatalogowanie wszystkiego wymaga więcej pracy i czasu – a także miejsca na serwerze – niż pierwotnie planowano. Przygotowując bazę materiałów, warto więc wcześniej o tym pomyśleć i dobrze zaplanować prace.

II LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE W WEJHEROWIE – „SPACER EDUKACYJNY TIK", CZYLI DZIELIMY SIĘ WIEDZĄ

II Liceum Ogólnokształcące wchodzi w skład zespołu szkół – w tym samym budynku znajduje się również szkoła podstawowa. Dyrektorem obu placówek jest Andrzej Gredecki. Już sama bryła budynku szkoły wydaje się odporna na zmiany – typowa „tysiąclatka" na wejherowskim osiedlu, w której przebywa co dzień ponad tysiąc uczniów. Wystarczy jednak wejść do środka, żeby zrozumieć, że w szkole uczniowie czują się jak u siebie – drzwi do gabinetu dyrektora są dla nich zawsze otwarte, stołówka zaś (poza godzinami wydawania posiłków) to świetne miejsce do grania w gumę czy czytania książek. Uczniowie mogą także korzystać z bezprzewodowego Internetu i sal komputerowych, z kolei nauczyciele mają do dyspozycji zestaw tabletów.

Na spotkaniu zespołu nauczycielskiego uznano, że prowadzenie blogów i tworzenie otwartych zasobów edukacyjnych to ważny element polityki budowania otwartej szkoły, ale metodą, która sprawdziła się w poprzednim roku, był „Spacer edukacyjny TIK"[2]. W czasie spaceru nauczyciele odwiedzają się wzajemnie na lekcji, obserwują swoje metody pracy (zwracając szczególną uwagę na wykorzystanie nowych technologii i zasobów cyfrowych), a następnie przekazują sobie informację zwrotną. Uczą się i ci, którzy odwiedzają, i ci, którzy goszczą. Zaplanowano, że w ramach realizacji zadania powstanie kilka scenariuszy lekcji, które będą udostępnione na odpowiedniej licencji na stronie internetowej szkoły, zespół zaangażowanych nauczycieli stworzy zaś grupę dbającą o rozwój kadry w duchu otwartości. Wszyscy chętni nauczyciele wezmą także udział w szkoleniach dotyczących oceniania kształtującego.

Zadanie nie było łatwe w realizacji. Problemem było „wpraszanie się" na lekcję – nauczyciele nie byli pewni, czy powinni czekać na zaproszenie od kolegów, czy też sami proponować odwiedziny. Podjęto decyzję, że to nauczyciel prowadzący zajęcia zdecyduje o tym, czy zaprosić gości na lekcję. W rezultacie nauczycieli, którzy chcieliby gościć zespół odwiedzających na swoich zajęciach, było mniej, niż zakładano, choć więcej niż w roku poprzednim, kiedy nauczyciele stawiali pierwsze kroki w „spacerowaniu". Nauczycielom, którzy wizytowali zajęcia kolegów, udało się zgromadzić wiele cennych obserwacji, dotyczących między innymi wykorzystywania na lekcji komputerów, tabletów czy telefonów komórkowych. Wspólnie stwierdzili, że uczniowie chętniej pracują nad trudnymi tematami, jeśli mogą skorzystać z urządzeń cyfrowych.

Dyrektor Andrzej Gredecki zrealizował swoje założenia w połowie, ponieważ z siedemnastu zaplanowanych spacerów, które zostały następnie omówione i przeanalizowane, odbyło się osiem, ale ten wynik to i tak duży sukces. Teraz liczy na efekt

[2] (TIK – technologie informacyjno-komunikacyjne)

domina – jeśli znalazło się kilkoro otwartych nauczycieli, to następnym razem będzie ich jeszcze więcej.

Opracowano na podstawie opisów działań realizowanych w ramach programu „Szkoła z Klasą 2.0" i zamieszczonych na platformie *e-learningowej* programu [CC BY-NC-SA 4.0 PL]:

- **ANDRZEJ GREDECKI**, *Jesień, zima, wiosna, lato – zapraszamy Was na spacer* – planowanie: http://szk2015.ceo.nq.pl/kurs/dokument/3442, realizacja: http://szk2015.ceo.nq.pl/kurs/dokument/8275/ [dostęp: 4 listopada 2015 roku].
- **MIECZYSŁAW ŻMIJOWSKI**, *Otwieramy się na świat, czyli Szkoła Otwartych Zasobów* – planowanie: http://szkolazklasa2013.ceo.nq.pl/dokument_widok/?id=145, realizacja: http://szkolazklasa2013.ceo.nq.pl/dokument_widok/?id=147 [dostęp: 4 listopada 2015 roku].

DIGILIT LEICESTER (WIELKA BRYTANIA)

Pod koniec roku szkolnego 2014/2015 – w ramach projektu DigiLit Leicester – rada miasta Leicester zaprosiła wszystkie szkoły do udziału w programie nowej sieci szkół otwartych. Członkowie sieci wspierają swoich pracowników w rozwijaniu kultury informatycznej w zakresie praw autorskich oraz tworzenia materiałów elektronicznych i korzystania z nich, szczególnie wykorzystywania i tworzenia otwartych zasobów edukacyjnych. Specjalna rada programu wspiera szkoły podstawowe i specjalne w wypracowywaniu własnych metod i procedur pracy z otwartymi zasobami.

W 2015 roku rada miasta Leicester była pierwszą reprezentacją władz miejskich w Europie, która zapewniła pracownikom szkół formalne zezwolenie na publikowanie na licencji zasobów edukacyjnych tworzonych w ramach pracy szkoły. Wcześniej wszystkie prawa przechodziły na pracodawców. Sieć obejmuje obecnie dwanaście szkół, dwoje koordynatorów oraz zespół wsparcia technicznego i merytorycznego. W Internecie można się zapoznać z pełną dokumentacją projektu i materiałami edukacyjnymi dla nauczycieli współpracujących w sieci[3].

[3] *Open Education for Schools – Guidance and Resources* — http://schools.leicester.gov.uk/ls/open-education [dostęp: 4 listopada 2015 roku].

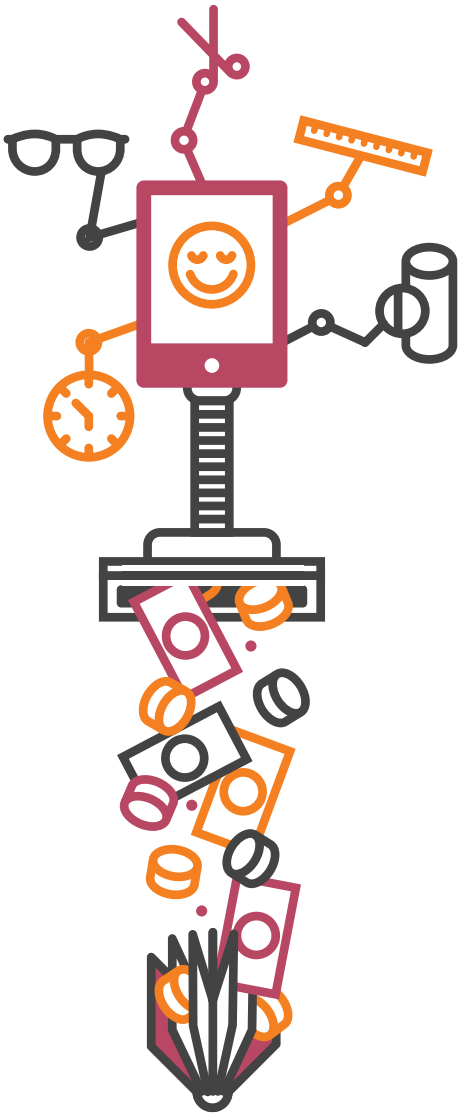

JAK DZIAŁAJĄ OTWARTE ZASOBY EDUKACYJNE?

Sieć oferuje dostęp do ogromnej ilości zasobów graficznych czy muzycznych, łatwo jednak zapomnieć o tym, że wszystkie fotografie, obrazki, grafiki, utwory muzyczne czy materiały wideo do kogoś należą i ten ktoś ma prawo nie życzyć sobie, aby jego praca lub własność były szeroko dostępne i wykorzystywane.

Choć w szkole można bardzo swobodnie korzystać z treści objętych prawem autorskim (nazywamy to dozwolonym użytkiem edukacyjnym), to jednak poza szkołą jakiekolwiek działania w Internecie związane z przetwarzaniem czy dzieleniem się materiałami z uczniami i innymi nauczycielami są możliwe tylko wtedy, gdy skorzystamy z **otwartych zasobów edukacyjnych**.

Otwarte zasoby edukacyjne (*open educational resources*, OER) to materiały dostępne do dalszego wykorzystania bez konieczności pytania kogokolwiek o zgodę, udostępnione bowiem od razu z gwarancją dla użytkowników, że mogą oni z nich korzystać oraz kopiować je, modyfikować i dalej rozpowszechniać. Otwarte zasoby edukacyjne mogą mieć formę podręczników, kursów *online*, sylabusów, testów, multimediów, oprogramowania i innych narzędzi, które można wykorzystać w procesie nauczania i uczenia się. Mówiąc ogólnie – mogą to być materiały opracowane na potrzeby konkretnego programu kształcenia lub w innych formatach, które można zastosować w procesie kształcenia. **Każdy ma prawo** się nimi dzielić, dostosowywać je, poprawiać i tłumaczyć na inne języki. **Aby było to legalne w świetle prawa autorskiego, przy ich publikacji są stosowane tak zwane wolne licencje** lub zasoby te są dostępne w domenie publicznej (czyli wygasły już do nich prawa autorskie majątkowe).

Nie istnieje centralna organizacja gromadząca i standaryzująca procedury tworzenia otwartych zasobów edukacyjnych czy zarządzająca nimi. „Otwarte zasoby edukacyjne" to termin określający **wiele zróżnicowanych inicjatyw edukacyjnych z całego świata**, zorganizowanych zarówno tradycyjnie, jak i innowacyjnie, mających różne cele i grupy beneficjentów. Istnieje jednak zgoda co do tego, czym są otwarte zasoby edukacyjne.

Dzięki dostępności materiałów na wolnych licencjach lub w domenie publicznej korzystanie z otwartych zasobów jest bardzo proste. Najpopularniejsze wolne licencje – **Creative Commons Uznanie autorstwa (CC BY)** oraz **Creative Commons Uznanie autorstwa – Na tych samych warunkach (CC BY-SA)** – pozwalają, żeby dostępne w ich ramach materiały były swobodnie opracowywane przez innych, zmieniane, przekształcane, dostosowywane do indywidualnych celów i potrzeb (na przykład tłumaczone na języki obce), łączone z innymi materiałami (remiksowane – na przykład tekst z dźwiękiem) i dalej rozpowszechniane. Wyróżniamy również otwarte zasoby mające dodatkowe ograniczenia, na przykład brak zgody na komercyjne wykorzystanie, i zasoby, z których możemy korzystać wyłącznie w ramach dozwolonego użytku (nie możemy ich modyfikować ani dzielić się nimi poza klasą).

Piramida poziomów otwartości pokazuje, jakie poziomy swobody dostępu do treści można spotkać na co dzień:

domena publiczna i wolne licencje (CC BY i CC BY-SA) **sprawdź: wolnelektury.pl, wikipedia.org**	publikacja dostępna bezpłatnie wraz z gwarancją pełnego prawa do wykorzystania, kopiowania, dystrybuowania czy przerabiania
otwarte zasoby z ograniczeniami (licencje z warunkami NC i ND) **sprawdź: khanacademy.org, ocw.mit.edu**	publikacja częściowo otwarta – dostępna bezpłatnie z możliwością ponownego wykorzystania, ale ograniczona na przykład wyłącznie do niekomercyjnego użytku
wszelkie prawa zastrzeżone **sprawdź: coursera.org, edX.org**	publikacja – niezależnie od tego, czy dostępna za darmo na stronie internetowej lub na nośnikach analogowych – możliwa do wykorzystania jedynie w ramach dozwolonego użytku prywatnego lub publicznego

Co można zrobić z zasobami na wolnych licencjach Creative Commons i z utworami należącymi do domeny publicznej?

otwarte zasoby edukacyjne to powszechnie dostępne materiały (podręczniki, kursy, scenariusze lekcji, multimedia), udostępniane swobodnie, za darmo, z prawem do dalszego wykorzystania i dostosowywania.

prawo do korzystania z prac innych autorów

prawo do zmian, adaptacji, remiksów

prawo do łączenia z innymi materiałami

prawo do dzielenia się materiałami

w praktyce oznacza to dostępność materiałów na jednej z wolnych licencji lub w domenie publicznej:

Creative Commons Uznanie autorstwa

epodreczniki.pl
Cyfrowa Szkoła

Creative Commons Uznanie autorstwa – Na tych samych warunkach

Wikipedia i Wikimedia Commons
Otwarta Zachęta

domena publiczna

Wolne lektury
Polona
Arvchive.org

POZIOMY OTWARTOŚCI – GDZIE JESTEŚMY I GDZIE CHCEMY BYĆ?

Wiesz już, jak działają otwarte zasoby edukacyjne i jak mogą usprawnić działanie twojej szkoły oraz pracę twoich koleżanek i kolegów. Czas na sprawdzenie, ile oni wiedzą, jak pracują z cyfrowymi materiałami i jak mogą wykorzystać otwarte zasoby.

Przygotowaliśmy dwie proste ankiety – jedną dla nauczycieli, drugą dla dyrektorów – które pozwolą łatwo otrzymać informację zwrotną o tym, w jakim punkcie jesteście obecnie na drodze do otwartej szkoły oraz jakie działania i informacje będą wam potrzebne, aby dalej wdrażać otwarte zasoby edukacyjne. Ankieta służy do samodzielnej diagnozy, jeśli jednak będziesz mieć w związku z nią pytania lub zechcesz pochwalić się nią z nami albo skonsultować jej wynik, napisz: kamil@creativecommons.pl.

Ankietę znajdziesz poniżej, możesz pobrać w formacie PDF i wydrukować lub skorzystać z formularza ONLINE.

Na końcu ankiety znajdziesz zawsze opis wyników i sugestie dotyczące działań, które warto podjąć w twojej szkole. Działania opisaliśmy w tabeli za pomocą dwóch elementów. Pierwszym jest wynik ankiety – dominujące poziomy (od A do E) pomogą ci wybrać działania odpowiadające poziomowi wiedzy i praktykom występującym w twojej szkole. Drugi element to cele osiągane przez konkretne działania:

- wypracowanie wspólnych wartości,
- upowszechnianie wiedzy o prawie autorskim i otwartych zasobach edukacyjnych,
- usprawnianie pracy nauczycieli,
- dzielenie się między szkołami,
- korzystanie z zewnętrznego wsparcia.

Decyzja o tym, co chcesz zrobić i co jest możliwe do osiągnięcia w twojej szkole, należy do ciebie.

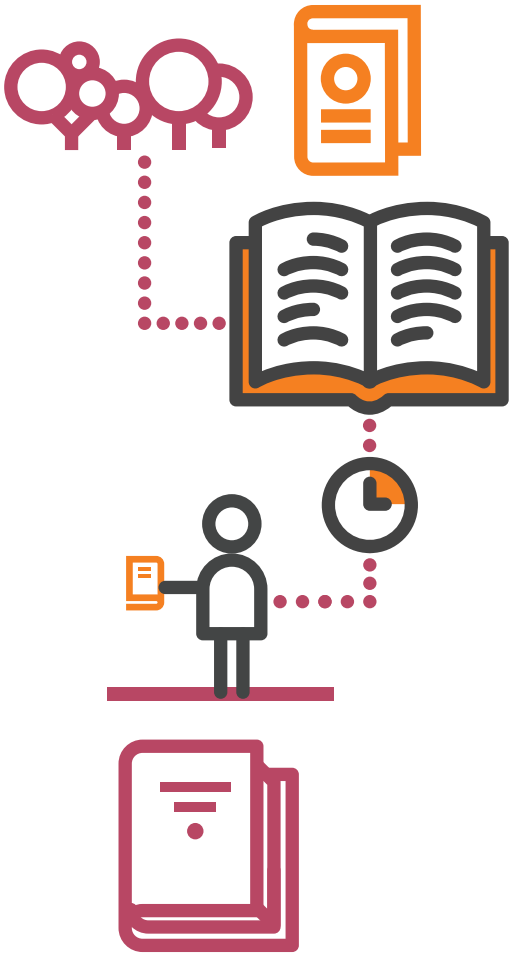

NARZĘDZIE AUTODIAGNOSTYCZNE – WERSJA DLA NAUCZYCIELI

Poniższa anonimowa ankieta posłuży ocenie potencjału twojej szkoły w zakresie aktywnego wykorzystywania i wdrażania otwartych zasobów edukacyjnych. Jej wyniki pomogą w określeniu tego, jaka wiedza i jakie kompetencje z zakresu prawa autorskiego oraz nowych technologii w edukacji mogą być przydatne i pomocne w szkole.

1. W jakim zakresie korzystasz w szkole z materiałów edukacyjnych z Internetu? (wybierz jedną, najbliższą ci odpowiedź)

A Nie korzystam wcale.

B Korzystam, ale w bardzo ograniczonym zakresie, na przykład tylko po to, żeby sprawdzić jakiś fakt lub jakąś informację.

C Korzystam aktywnie, na przykład wyszukuję scenariusze lekcji, gry i pomysły na zajęcia, filmy, które pokazuję na lekcjach.

D Korzystam i dostosowuję materiały do swoich potrzeb, na przykład wyszukuję i przetwarzam scenariusze lekcji, wyszukuję materiały graficzne i multimedialne, które modyfikuję lub łączę w zestawy.

E Dostosowuję do swoich potrzeb materiały wyszukane w sieci i tworzę własne.

2. Czy i w jaki sposób współpracujesz z innymi nauczycielami nad materiałami edukacyjnymi? (wybierz jedną, najbliższą ci odpowiedź)

A Nie współpracuję wcale.

B Współpracujemy w ograniczonym zakresie, na przykład czasem komentujemy swoje materiały.

C Współpracujemy rzadko, na przykład polecając sobie ciekawe materiały w sieci.

D Współpracujemy aktywnie, na przykład przesyłając sobie mailem (w gronie znajomych nauczycieli) własne lub przetworzone przez siebie materiały.

E Jestem aktywna (aktywny) w sieci, komunikuję się i współpracuję z innymi nauczycielami, na przykład prowadząc własnego bloga, przeglądając i (lub) komentując blogi innych nauczycieli, dyskutując o materiałach, na przykład na takich platformach, jak Centrum Edukacji Obywatelskiej (lub innych – podaj nazwy lub adresy miejsc w sieci, gdzie wykazujesz się aktywnością)

_____

_____

_____

_____

3. Jakich zmian oczekujesz w przyszłości w pracy z podręcznikami i materiałami edukacyjnymi? (wybierz jedną, najbliższą ci odpowiedź)

A Nie chciałabym (nie chciałbym), aby coś się zmieniło.

B Chciałabym (chciałbym), aby dotychczas dostępne zasoby (na przykład podręczniki) były dostępne również w wersji cyfrowej w sieci.

C Chciałabym (chciałbym) móc wykorzystywać bez ograniczeń dowolne materiały dostępne w sieci.

D Chciałabym (chciałbym) mieć łatwy dostęp do większej ilości materiałów edukacyjnych, z których mogę skorzystać w pracy.

E Chciałabym (chciałbym) móc łatwo tworzyć własne materiały, łączyć i przetwarzać dostępne w sieci zasoby edukacyjne, korzystać z nich na lekcji i dzielić się nimi z innymi nauczycielami.

F Inne (jakie?)

_____

_____

_____

_____

4. Jakie ograniczenia techniczne i prawne napotykasz (lub napotykają twoje koleżanki i twoi koledzy) w pracy z materiałami edukacyjnymi? (można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

A Żadnych.

B Nie wszystkie materiały, których potrzebuję do pracy na lekcji, są dostępne w podręcznikach lub bibliotece (brak interesujących materiałów dodatkowych).

C Nie wszystkie materiały, których potrzebuję, są łatwo dostępne w sieci (na przykład trudno je wyszukać, są dostępne za opłatą).

D Mam obawy związane z tym, czy mam prawo skorzystać z materiałów, których potrzebuję (na przykład nie wiem, czy mogę legalnie wykorzystać dany film na lekcji).

E Nie wszystkie potrzebne mi materiały mogę wykorzystać w oczekiwanym przez siebie zakresie (na przykład nie mam prawa ich przetworzyć, kiedy muszę je wykorzystać poza zajęciami lekcyjnymi lub przy tworzeniu własnych zasobów).

F Inne (jakie?)

_____

_____

_____

_____

5. Jakie korzyści odnosisz lub mogłabyś (mógłbyś) odnieść z wykorzystywania cyfrowych materiałów edukacyjnych? (można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

A Nie dostrzegam żadnych specjalnych korzyści z upowszechniania cyfrowych materiałów edukacyjnych.

B Materiały cyfrowe są tańsze i łatwiejsze w wykorzystaniu na lekcji.

C Dostępne w sieci materiały urozmaicają i uatrakcyjniają lekcje.

D W Internecie mam dostęp do materiałów, które mogę wykorzystać bez obaw o naruszenie czyiś praw autorskich.

E W Internecie mam dostęp do materiałów, z których mogę korzystać bez obaw i mogę dzielić się w ten sam sposób swoimi materiałami lub przetworzonymi przeze mnie materiałami innych osób (na przykład tłumaczeniem czy zmienionym scenariuszem lekcji).

6. Które z poniższych serwisów i zbiorów materiałów edukacyjnych znasz i korzystasz z nich w pracy? (można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

A Wideo z konferencji TED (ted.com).

B Akademia Khana (pl.khanacademy.org).

C Wikipedia (pl.wikipedia.org).

D Portal wiedzy dla nauczycieli Scholaris (www.scholaris.pl).

E E-podręczniki projektu „Cyfrowa szkoła" (epodreczniki.pl).

F Wolne Lektury (wolnelektury.pl).

G Baza 2.0 i materiały Centrum Edukacji Obywatelskiej (ceo.org.pl).

7. Jak rozumiesz termin „otwarte zasoby edukacyjne"? (wybierz jedną, najbliższą ci odpowiedź)

A Wszystkie materiały edukacyjne i inne treści dostępne w sieci.

B Materiały edukacyjne o niższej jakości pochodzące z sieci.

C Materiały edukacyjne, z których można skorzystać za darmo i bez ograniczeń w szkole i w działalności edukacyjnej.

D Wszystkie materiały edukacyjne dostępne w sieci, z których można skorzystać za darmo.

E Materiały edukacyjne i inne treści dostępne do swobodnego wykorzystania bez ograniczeń prawnych (na przykład rozpowszechniane na wolnych licencjach Creative Commons lub pochodzące z domeny publicznej).

8. Jeśli publikujesz tworzone przez siebie materiały edukacyjne lub rozważasz taką możliwość w przyszłości, co pozwoliłabyś (pozwoliłbyś) z nimi zrobić, czego zaś byś zabroniła (zabronił)? (wybierz jedną, najbliższą ci odpowiedź)

A Nie publikuję i nie rozważam nawet takiej możliwości.

B Publikuję, ale wyłącznie w celu prezentacji materiałów – nie chcę, aby bez mojej zgody ktoś z nich korzystał.

C Publikuję i pozwalam na wykorzystanie materiałów, ale tylko w ich oryginalnej formie (bez wprowadzania zmian).

D Publikuję i pozwalam na wykorzystanie materiałów (i wprowadzanie zmian), ale wyłącznie w celach ściśle edukacyjnych.

E Publikuję i pozwalam na swobodne wykorzystanie materiałów w dowolnym celu jedynie pod warunkiem zachowania informacji o mnie jako autorze.

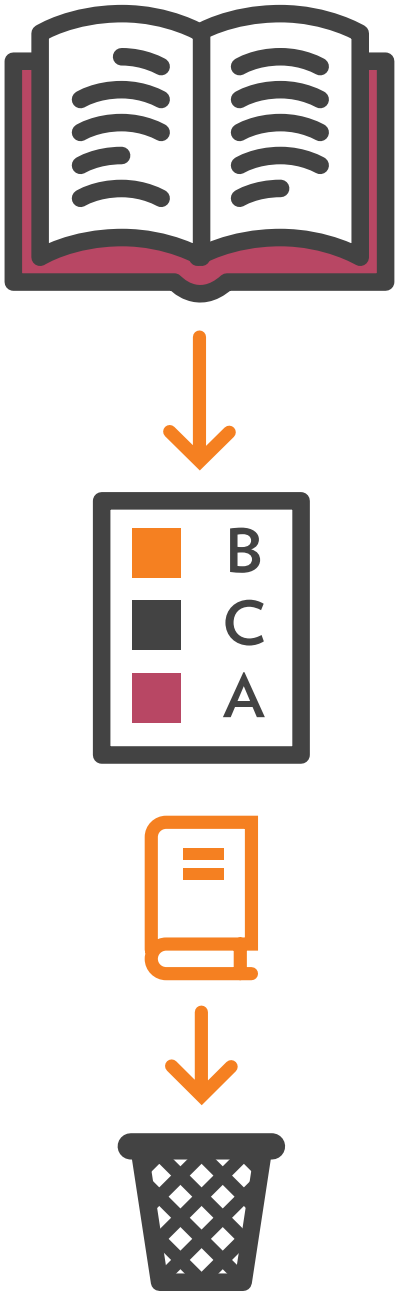

NARZĘDZIE AUTODIAGNOSTYCZNE – WERSJA DLA DYREKTORÓW

1. W jakim zakresie w twojej szkole są wykorzystywane materiały edukacyjne z Internetu? (wybierz jedną, najbliższą ci odpowiedź)

A W ogóle nie są wykorzystywane.

B Są wykorzystywane, ale w bardzo ograniczonym zakresie, na przykład tylko po to, żeby sprawdzić jakiś fakt lub jakąś informację.

C Są aktywnie wykorzystywane, na przykład nauczyciele wyszukują scenariusze lekcji, gry i pomysły na zajęcia oraz filmy, które pokazują na lekcjach.

D Takie materiały są wykorzystywane i dostosowywane do potrzeb nauczycieli i uczniów, na przykład przetwarzane scenariusze lekcji, materiały graficzne i multimedialne, które są łączone w nowe zestawy.

E Takie materiały są nie tylko dostosowywane do potrzeb nauczycieli i uczniów, nauczyciele tworzą bowiem również własne zasoby.

2. W jaki sposób nauczyciele w twojej szkole współpracują z innymi nauczycielami nad materiałami edukacyjnymi? (wybierz jedną, najbliższą ci odpowiedź)

A W ogóle nie współpracują.

B Współpracują rzadko, na przykład polecając sobie ciekawe materiały w sieci.

C Współpracują w ograniczonym zakresie, na przykład czasem komentują swoje materiały.

D Współpracują aktywnie, na przykład przesyłając sobie mailem (w gronie znajomych nauczycieli) własne lub przetworzone przez siebie materiały.

E Bardzo aktywnie udzielają się w sieci, współpracują z innymi nauczycielami, na przykład prowadząc własny blog, przeglądając i (lub) komentując blogi innych nauczycieli, dyskutując o materiałach na przykład na takich platformach, jak Centrum Edukacji Obywatelskiej (lub innych – podaj nazwy lub adresy miejsc w sieci, gdzie nauczyciele wykazują się aktywnością)

3. Jakich zmian oczekujesz w przyszłości w pracy z podręcznikami i materiałami edukacyjnymi?

A Nie chciałabym (nie chciałbym), aby coś się zmieniło.

B Chciałabym (chciałbym), aby dotychczas dostępne zasoby (na przykład podręczniki) były dostępne również w wersji cyfrowej w sieci.

C Chciałabym (chciałbym), aby podręczniki były dostępne za darmo zarówno w wersji analogowej, jak i w wersji cyfrowej.

D Chciałabym (chciałbym), aby nauczyciele mieli łatwiejszy dostęp do większej ilości materiałów edukacyjnych, z których mogą skorzystać w pracy.

E Chciałabym (chciałbym), aby nauczyciele tworzyli własne materiały, łączyli je i przetwarzali dostępne w sieci materiały, korzystali z nich na lekcji i dzielili się nimi z innymi nauczycielami w szkole i poza nią.

4. Jakie ograniczenia techniczne i prawne napotykasz w swojej (lub innej znanej ci) szkole w pracy z materiałami edukacyjnymi?

A Żadnych.

B Nie wszystkie materiały, których potrzebujemy do pracy na lekcjach, są dostępne w podręcznikach lub bibliotece (na przykład brak interesujących materiałów dodatkowych).

C Materiały, których potrzebujemy w szkole do nauczania lub działań promocyjnych (na przykład zdjęcia, twórczość patronów szkoły), są obarczone ograniczeniami prawnymi lub jest utrudniona możliwość ich uzyskania (na przykład w wyniku braku kontaktu lub sporu ze spadkobiercami).

D Obawiamy się w szkole, czy mamy prawo skorzystać z materiałów, które chcielibyśmy wykorzystać (na przykład komu i kiedy możemy pokazać film w szkole).

E Spotkaliśmy się z sytuacją, w której wykorzystanie treści w ramach działań szkolnych zostało przez kogoś uznane za naruszenie praw autorskich i istnieje ryzyko konsekwencji prawnych lub finansowych.

5. Jakie korzyści dla szkoły dostrzegasz w korzystaniu z cyfrowych materiałów edukacyjnych lub odnosisz z korzystania z takich materiałów?

A Nie dostrzegam żadnych specjalnych korzyści z upowszechniania cyfrowych materiałów edukacyjnych.

B Materiały cyfrowe są tańsze i łatwiejsze w wykorzystaniu na lekcji.

C W sieci jest dostępnych więcej materiałów, z których nauczyciele mogą skorzystać, aby urozmaicić lekcję (na przykład filmy).

D Wykorzystanie takich materiałów pozytywnie wpływa na wizerunek szkoły wśród rodziców i otoczenia szkoły.

E Inne (jakie?)

_____

_____

_____

_____

6. W jakim zakresie w twojej szkole występują wspólne praktyki, zasady lub procedury pracy z cyfrowymi materiałami edukacyjnymi?

A Nie mamy żadnych wspólnych praktyk lub zasad.

B Ewentualna współpraca w tym zakresie leży w gestii samych nauczycieli.

C Zachęcamy nauczycieli do takich praktyk, jak wymiana i wzajemne polecanie sobie materiałów.

D Praktyki takie są realizowane dzięki obecności szkoły w programach doskonalenia zawodowego, akcji edukacyjnych (na przykład program „Szkoła z Klasą 2.0") lub wymiany międzyszkolnych (na przykład Commenius).

E Praktyki takie są realizowane z pomocą dyrekcji, na przykład dzięki wspólnie przyjętym zasadom dzielenia się materiałami lub dzięki wsparciu technicznemu, jak wspólny serwer (opisz takie działania)

_____

_____

_____

_____

7. Jak rozumiesz termin „otwarte zasoby edukacyjne"?

A Wszystkie materiały edukacyjne i inne treści dostępne w sieci.

B Materiały edukacyjne o niższej jakości pochodzące z sieci.

C Materiały edukacyjne, z których można skorzystać za darmo i bez ograniczeń w szkole i w działalności edukacyjnej.

D Wszystkie materiały edukacyjne dostępne w sieci, z których można skorzystać za darmo.

E Materiały edukacyjne i inne treści dostępne do swobodnego wykorzystania bez ograniczeń prawnych (na przykład rozpowszechniane na wolnych licencjach Creative Commons lub pochodzące z domeny publicznej).

8. Gdyby była taka możliwość, jakie zasady prawne i techniczne zostałyby przez ciebie ustanowione wobec cyfrowych materiałów edukacyjnych tworzonych przez nauczycieli?

A Wszystkie materiały tworzone przez nauczycieli powinny być dostępne wyłącznie dla nauczycieli naszej szkoły (bez dodatkowych praw, na przykład licencji, i bez publikacji w sieci).

B Zachowalibyśmy pełną ochronę prawną przed kopiowaniem i modyfikacją materiałów, ale udostępnialibyśmy je w sieci (na przykład na stronie szkoły).

C Pozostawilibyśmy pełną swobodę wyboru warunków i sposobu publikacji materiałów nauczycielom (na przykład decyzję o tym, czy publikować materiały jako otwarte zasoby czy jako treści chronione pełnym prawem autorskim).

D Pozostawilibyśmy pełną swobodę wyboru warunków i sposobu publikacji materiałów nauczycielom, ale z zastrzeżeniem, że – co do zasady – materiały powinny być publikowane w sieci.

E Materiały powinny być publikowane w sieci i dostępne jako otwarte zasoby edukacyjne (na otwartych licencjach, na przykład Creative Commons).

ODPOWIEDZI DO WYNIKÓW ANKIET

Przeważają odpowiedzi „A”

Wszystko przed tobą! Spróbuj ustalić, dlaczego nauczyciele i szkoły korzystają z cyfrowych zasobów edukacyjnych i jakie problemy rozwiązują.

Cyfrowa szkoła to nie tylko nazwa rządowego programu – to kierunek zmian, jaki dominuje obecnie w światowej edukacji. Wbrew pozorom nie musi on oznaczać huraoptymizmu wobec nowych technologii, ponieważ obok nauki ich wykorzystania stawia na ważnym miejscu wychowanie o tym, jak dobrze, etycznie i zgodnie z prawem funkcjonować w świecie, w którym zachodzi kolejna rewolucja informacyjna. Współcześnie występuje wiele różnych modeli nauczania, nie wszystkie jednak muszą bezpośrednio wykorzystywać nowe technologie, choć trudno wyobrazić sobie dziś edukację, która nie odwołuje się do funkcjonowania mediów, szczególnie Internetu, i tego, jaki mają one wpływ na nasze życie. Aby uczyć o tym skutecznie, **musimy bezpiecznie i konstruktywnie korzystać z nowych technologii i cyfrowych materiałów edukacyjnych**. Po pierwsze, po to, żeby nasi uczniowie rozumieli, jak te technologie działają, po drugie, żeby przygotować ich do efektywnego wykorzystania tych technologii w życiu prywatnym i zawodowym.

WIĘCEJ NA TEN TEMAT: *Po co nam TIK w szkole?* we wstępie do kursu Centrum Edukacji Obywatelskiej na temat technologii informacyjno-komunikacyjnych – http://www.ceo.org.pl/pl/cyfrowaszkola/kurs/po-co-nam-TIK-w-szkole.

Przeważają odpowiedzi „B”

Dostrzegasz korzyści wynikające z korzystania z cyfrowych materiałów edukacyjnych, ale **nie stosujesz ich jeszcze aktywnie**. Dowiedz się więcej na ten temat, przekonaj się również, jakie to proste, bezpieczne i praktyczne.

Cyfrowa szkoła to nie tylko nazwa rządowego programu – to kierunek zmian, jaki dominuje obecnie w światowej edukacji. Wbrew pozorom nie musi on oznaczać huraoptymizmu wobec nowych technologii, ponieważ obok nauki ich wykorzystania stawia na ważnym miejscu wychowanie o tym, jak dobrze, etycznie i zgodnie z prawem funkcjonować w świecie, w którym zachodzi kolejna rewolucja informacyjna. Współcześnie występuje wiele różnych modeli nauczania, nie wszystkie jednak muszą bezpośrednio wykorzystywać nowe technologie, choć trudno wyobrazić sobie dziś edukację, która nie odwołuje się do funkcjonowania mediów, szczególnie Internetu, i tego, jaki mają one wpływ na nasze życie. Aby uczyć o tym skutecznie, musimy bezpiecznie i konstruktywnie korzystać z nowych technologii i cyfrowych materiałów edukacyjnych. Po pierwsze, po to, żeby nasi uczniowie rozumieli, jak te technologie działają, po drugie, żeby przygotować ich do efektywnego wykorzystania tych technologii w życiu prywatnym i zawodowym. Jest to szczególnie ważne ze względu na nowe wyzwania związane z prawem autorskim czy ochroną prywatności w szkole i – szerzej – w całej edukacji. Jeśli chcesz poszerzyć swoją wiedzę i przygotować się do pracy z otwartymi zasobami edukacyjnymi, **zacznij od kursu Centrum Edukacji Obywatelskiej o technologiach informacyjno-komunikacyjnych**, w ramach którego lepiej poznasz otwarte zasoby edukacyjne i zgłębisz kwestie prawa autorskiego w szkole.

WIĘCEJ NA TEN TEMAT: *Od czego zacząć pracę z TIK w szkole?* – http://www.ceo.org.pl/pl/cyfrowaszkola/kurs/wstep.

Możesz także skorzystać z proponowanych przez nas działań, które podniosą poziom wiedzy i zwiększą kompetencje z zakresu prawa autorskiego i otwartych zasobów edukacyjnych [patrz: tabela].

Przeważają odpowiedzi „C”

Dostrzegasz korzyści korzystania z cyfrowych materiałów edukacyjnych. Dowiedz się więcej, jak w pełni wykorzystać ich potencjał – **poznaj zasoby, z których możesz korzystać swobodnie i bez obaw o problemy z prawem autorskim**.

Praktyka twojej pracy już obejmuje nowe technologie, ale być może traktujesz je nadal jako element zwykłej pracy w szkole. Niestety, prawo autorskie odmiennie ujmuje edukację w szkole i w sieci, dlatego są potrzebne nowe rozwiązania i jest

konieczna wiedza na temat tego, jak bezpiecznie i efektywnie wykorzystać ich potencjał. Pomagają w tym otwarte zasoby edukacyjne oraz takie materiały, jak Wolne Lektury czy e-podręczniki projektu „Cyfrowa szkoła", z których można korzystać bez ograniczeń, tworząc na ich bazie własne materiały edukacyjne. Podobnych serwisów jest mnóstwo, korzystanie z nich w szkole jest zaś niezwykle proste. **Poszerz swoją wiedzę** o tym, jak wykorzystać je najlepiej w klasie, i dołącz do otwartych nauczycieli. Możesz również przekonać do tego swoje koleżanki i swoich kolegów, upowszechniając otwarte zasoby edukacyjne w szkole, na przykład prowadząc *Otwartą Lekcję* – http://centrumcyfrowe.pl/projekty/otworzmy-cyfrowa-edukacje/narzedzia-dla-szkol/.

Możesz także skorzystać z działań, które podniosą poziom wiedzy i zwiększą kompetencje z zakresu prawa autorskiego i otwartych zasobów edukacyjnych [patrz: tabela].

Przeważają odpowiedzi „D"

Aktywnie współtworzysz cyfrowe środowisko edukacyjne. Dowiedz się więcej o tym, w jaki sposób to, co robisz, może być jeszcze lepsze i łatwiejsze do wykorzystywania przez innych edukatorów dzięki otwartym zasobom edukacyjnym. **Poznaj najlepsze praktyki tworzenia i publikowania cyfrowych materiałów edukacyjnych** na licencjach Creative Commons.

Potencjał cyfrowych materiałów edukacyjnych jest wykorzystywany w największym stopniu wtedy, kiedy dzielimy się treściami, które sami tworzymy lub usprawniamy. Robiąc to z wykorzystaniem takich narzędzi, jak licencje Creative Commons, a także stosując praktyki i narzędzia tworzenia otwartych zasobów edukacyjnych, inwestujemy w swój rozwój, pomagamy innym w pracy i otrzymujemy dostęp do innych świetnych twórców i ich materiałów.

Możesz także skorzystać z działań, które podniosą poziom wiedzy i zwiększą kompetencje z zakresu prawa autorskiego i otwartych zasobów edukacyjnych [patrz: tabela].

Przeważają odpowiedzi „E"

Twoja szkoła jest otwarta i skupia otwartych nauczycieli – **aktywnie współtworzycie otwarte cyfrowe środowisko edukacyjne**. Sprawdźcie, jak to, co robicie, może być jeszcze lepsze i łatwiejsze do wykorzystania przez innych edukatorów dzięki otwartym zasobom edukacyjnym. Dowiedzcie się więcej o prawie autorskim i licencjach Creative Commons. Opiszcie swoją pracę i to, jak korzystacie z otwartych zasobów edukacyjnych.

SPRAWDŹ, JAKI JEST TWÓJ WYNIK I WYBIERZ AKTYWNOŚCI, KTÓRE SPRAWDZĄ SIĘ W TWOJEJ SZKOLE

Poziom	Proponowana aktywność	Cel aktywności	Opis – jak to zrobić i których aktorów włączyć
D, E	wprowadzenie zagadnień związanych z prawem autorskim i stosowaniem otwartych zasobów edukacyjnych do misji i wizji (koncepcji pracy) szkoły	wypracowanie wspólnych wartości	W wymaganiu pierwszym w załączniku do rozporządzenia ministra edukacji narodowej dotyczącego wymagań wobec szkół i placówek czytamy: „Szkoła lub placówka realizuje koncepcję pracy ukierunkowaną na rozwój uczniów". Wymaganie na poziomie wysokim precyzuje: „Koncepcja pracy szkoły lub placówki jest przygotowywana, a w razie potrzeby modyfikowana, i realizowana we współpracy z uczniami i rodzicami". Możliwy scenariusz działań: - powołanie zespołu zadaniowego, w skład którego wchodzą przedstawiciele rady pedagogicznej, rodziców i uczniów, - zapoznanie zespołu z założeniami i istotą otwartych zasobów edukacyjnych oraz korzyściami z ich stosowania [patrz niżej: spotkania, warsztaty, zadania budujące zespół i umożliwiające wspólną refleksję], - sformułowanie zapisu wprowadzającego zmiany do koncepcji pracy szkoły, uwzględniające stosowanie otwartych zasobów edukacyjnych, - sformułowanie zapisu wprowadzającego zmiany w statucie szkoły, uwzględniające stosowanie otwartych zasobów edukacyjnych (zmiana ta może być różna w poszczególnych statutach, być może wystarczy proste stwierdzenie „nauczyciele i uczniowie w procesie edukacyjnym korzystają z otwartych zasobów edukacyjnych" oraz „stworzone przez uczniów i nauczycieli zasoby edukacyjne są gromadzone i udostępniane na otwartych licencjach" – sposób gromadzenia i udostępniania może być różny, na przykład FTP szkoły czy repozytorium na stronie internetowej), - uchwalenie zmian w statucie przez radę pedagogiczną, - zapoznanie rady pedagogicznej, rodziców i uczniów ze zmianami w koncepcji pracy szkoły i ze zmianami w statucie, - możliwość: wpisanie otwartych zasobów edukacyjnych do zestawu podręczników.
C, D	organizacja spotkań i warsztatów budujących zespół wokół idei otwartych zasobów edukacyjnych	wypracowanie wspólnych wartości	Często rozpropagowanie w szkole nowej idei wymaga najpierw integracji przynajmniej kilku osób, które mogłyby nas wesprzeć. Jeśli mamy już grupę przekonanych osób, możemy zorganizować dla nich *Otwartą Lekcję* w wersji z praktycznymi ćwiczeniami i pracą domową, która pozwoli im zrozumieć zalety otwartych zasobów edukacyjnych i dzięki temu wspólnie dalej pracować nad ich wdrażaniem w szkole. Jeśli w twojej szkole lepiej odebrane będzie działanie pochodzące z zewnątrz (na przykład będące częścią programu), wykorzystywane już przez inne szkoły lub lansowane przez autorytety, warto zaprosić kogoś na spotkanie. Poszukaj wśród znanych ci nauczycieli z innych szkół osoby zajmującej się otwartymi zasobami i zaproś ją do poprowadzenia takiego spotkania w szkole, samodzielnie przeprowadź zaś wśród swoich koleżanek i kolegów ankietę (narzędzie autodiagnozy). Możesz także zaprosić do swojej szkoły ekspertów Koalicji Otwartej Edukacji lub poprosić Centrum Edukacji Obywatelskiej o kontakt do nauczycieli z twojej okolicy, którzy stosują już otwarte zasoby edukacyjne.

C, D, E	opracowanie kodeksu dotyczącego tworzenia materiałów wypracowanych przez społeczność szkoły	wypracowanie wspólnych wartości	Szkolny kodeks to prosty i interesujący sposób na zbudowanie wspólnego zaangażowania wszystkich grup w szkole. Znaczenie kodeksu nie ma takiej mocy sprawczej, jak wprowadzenie zmian do szkoły, ale może nabrać bardziej atrakcyjnego wymiaru dla uczniów. Cenne doświadczenia w tworzeniu podobnych kodeksów nabyli uczestnicy programu „Szkoła z Klasą 2.0" (szerzej o tym, w jakim celu i jak tworzyć podobny kodeks – http://www.ceo.org.pl/sites/default/files/news-files/kodeks_2.0_-_po_co.pdf, przykłady kodeksów – http://www.ceo.org.pl/pl/szkola2zero/news/kodeks-20-0, przykładowy kodeks o otwartych zasobach edukacyjnych i prawie autorskim proponujemy poniżej). Praktyczny przykład, czyli jak działa kodeks w praktyce – blog uczniów Niepublicznego Gimnazjum nr 1 w Sosnowcu (http://blogiceo.nq.pl/taktika/2015/01/11/odkrywamy-swiat-z-tik-czyli-kodeks-2-0-w-praktyce/): - Jeśli cała społeczność szkolna wspólnie opracuje kodeks tworzenia i opisywania powstających w szkole materiałów (zarówno uczniowskich, jak i nauczycielskich), będzie to dokument, z którym wszystkim łatwiej będzie się identyfikować. - Dobrze byłoby włączyć uczniów w pracę nad zasadami (odpowiednio do ich wieku i możliwości) – również najmłodsi uczniowie powinni rozumieć, w jakim celu są wprowadzane zasady, czemu służą i jak mają być realizowane w codziennym życiu szkolnym. - Tworzenie kodeksu może się odbywać w toku debat o otwartości lub o otwartych zasobach (najpierw klasowych, następnie szkolnych) albo innego typu konsultacji, które pozwoliłyby zebrać opinie i potrzeby wszystkich członków szkolnej społeczności. - Wypracowany kodeks nie jest czymś niezmiennym i „na stałe". Raz na rok dobrze jest przyjrzeć mu się ponownie, zobaczyć, co się sprawdziło, a co warto zmodyfikować, i dostosować zasady do warunków (szkolnej rzeczywistości). - Kodeks powinien zostać opublikowany na szkolnej stronie internetowej i być wywieszony w widocznym miejscu w budynku szkoły.
B, C, D	wykorzystanie plakatów i infografik w szkołach	upowszechnianie wiedzy o prawie autorskim i otwartych zasobach edukacyjnych	Akcje plakatowe – skuteczne i bardzo dobrze odbierane zarówno przez nauczycieli, jak i przez uczniów – mogą propagować najważniejsze informacje i pomagać je utrwalać. Polecamy kilka plakatów na temat prawa autorskiego i otwartych zasobów edukacyjnych (do pobrania tutaj: http://otwartezasoby.pl/infografiki-o-prawie-autorskim-i-licencjach-creative-commons). Chcesz przygotować własny plakat? Pobierz pliki źródłowe i opracuj wersję dostosowaną do swoich potrzeb. Opublikuj plakaty na stronie internetowej swojej szkoły, powieś je w pokoju nauczycielskim i na korytarzu. Możesz także pochwalić się swoją galerią, wysyłając nam zdjęcia.

	zaangażowanie rodziców w działania na rzecz wdrażania otwartych zasobów edukacyjnych		Z informacjami na temat prawa autorskiego i otwartych zasobów edukacyjnych warto dotrzeć również do rodziców. Takie projekty, jak „Nasz Elementarz" i „Cyfrowa szkoła", mają wpływ na rodzinne budżety, z kolei wiedza o prawie autorskim może przydać się również w ich życiu i pracy. Najważniejsze jednak jest uświadomienie rodzicom, jaki wpływ otwarte zasoby mogą mieć na jakość edukacji ich dzieci, pomoże to bowiem w angażowaniu ich na przykład do wspólnych działań. - Informacje o działaniach podejmowanych w szkole warto zamieszczać na przykład na szkolnej stronie internetowej czy *fanpage* w serwisie społecznościowym (na przykład Facebook). - Warto rozdać rodzicom ulotki informacyjne lub przesłać informację w dzienniczku elektronicznym (łatwy sposób dotarcia – wszyscy rodzice mają do tego dostęp w danej szkole). - Warto zaplanować również przekazanie takiej informacji podczas zebrania z rodzicami. Utrwalenie tematu, poszerzanie kręgów: - Jeśli otwarte zasoby edukacyjne są już wykorzystywane w klasie, można poprosić rodziców o zobowiązanie do kontynuowania tematu w domu (na przykład przygotowując zadanie domowe z wykorzystaniem zasobów Internetu – rodzice dzięki informacjom od nauczycieli mogą się upewnić, że dziecko świadomie sięga po zdjęcia i inne materiały dostępne na licencjach Creative Commons, a także odpowiednio je opisuje). Ponadto rodzice mogą pokazać dziecku, że jest to również metoda stosowana przez nich. Jeśli wiedza o prawie i otwartych zasobach jest interesująca dla rodziców, można to wykorzystać, na przykład organizując wspólne konkursy lub wydarzenia edukacyjne, w których uczniowie uczą rodziców o prawie autorskim, rodzice zaś dzielą się swoimi doświadczeniami i wiedzą (poszukaj wśród rodziców osób pracujących w takich zawodach, jak fotograf, muzyk, dziennikarz). - Jeśli zawiązała się grupa zaangażowanych rodziców, możesz zaproponować im wspólną organizację wydarzenia, w którym mogliby pomóc, na przykład przygotowanie spaceru według programu Otwarte Zabytki, podczas którego uczniowie i rodzice wspólnie tworzyliby (opisy, zdjęcia, mapy) otwarte zasoby na temat lokalnych zabytków.
	wspólna praca nad konkretnym materiałem wielu nauczycieli		Wykorzystaj edytory *online*, jak Google Docs lub Office Online. Dobrą praktyką będzie ujednolicenie przy tej okazji adresów poczty elektronicznej nauczycieli, aby wszystkie były w jednej domenie (jeśli obecnie tak nie jest) i miały spójny układ, na przykład imie.nazwisko_SP11@gmail.com. W razie potrzeby zaplanuj aktywne szkolenie metodą warsztatową przy stanowiskach komputerowych z zakresu pracy grupowej z dokumentami *online*.
D, E	obowiązek dodawania otwartych zasobów edukacyjnych, na przykład raz do roku, do szkolnego repozytorium	usprawnienie pracy nauczycieli	Dyrektor może zobowiązać: - opiekunów stażu do zadbania o spełnienie tego obowiązku przez stażystów, - zespoły przedmiotowe do wypracowania kilku otwartych zasobów edukacyjnych (wspólnie lub z wykorzystaniem materiałów, którymi i tak się dzielą).

D, E	motywacja finansowa lub przeznaczenie dodatkowego czasu na pracę nad otwartymi zasobami edukacyjnymi	usprawnienie pracy nauczycieli	Dyrektor może uwzględnić motywację finansową dla nauczycieli liderów zaangażowanych w tworzenie otwartcyh zasobów edukacyjnych w formie: - dodatku funkcyjnego, - dodatku motywacyjnego, - organizacji dodatkowego czasu na tworzenie otwartych zasobów edukacyjnych przez obniżenie liczby godzin nauczania (po konsultacji z organem prowadzącym).
C, D	zachęcanie nauczycieli do zadawania prac domowych z wykorzystaniem otwartych zasobów edukacyjnych	upowszechnianie wiedzy o prawie autorskim i otwartych zasobach edukacyjnych	Skorzystaj z materiałów Centrum Edukacji Obywatelskiej na temat prowadzenia odwróconych lekcji i wykorzystaj lub zbuduj własny, podobny model z wykorzystaniem otwartych zasobów edukacyjnych – http://www.ceo.org.pl/pl/szkolazklasa2zero/library/jak-odwrocic-lekcje.
D, E	„Szkoła z Klasą 2.0" i udział w zadaniach dyrektorskich oraz ścieżce dla nauczycieli „otwarte zasoby edukacyjne i prawo autorskie"	upowszechnienie wiedzy o prawie autorskim i otwartych zasobach edukacyjnych	Program „Szkoła z Klasą 2.0" proponuje zarówno dyrektorom szkół, jak i nauczycielom zadania dotyczące otwartych zasobów edukacyjnych. Biorąc udział w programie, uczestnicy otrzymują materiały i wsparcie, które pozwalają dyrektorom zastosować ogólnoszkolne rozwiązania dotyczące otwartych zasobów, nauczycielom zaś – wprowadzić temat otwartych zasobów edukacyjnych do codziennej pracy z uczniami. Więcej o programie: http://www.ceo.org.pl/pl/szkolazklasa2zero/news/szkola-z-klasa-20-wlacz-sie. Zadania dyrektora: http://www.ceo.org.pl/sites/default/files/SZK20/dyrektorzytabelkagraf.pdf. Zadania nauczyciela: http://www.ceo.org.pl/sites/default/files/SZK20/szk_metody_-_druk_a4_bez_spadow_1.pdf.
B, C, D	Udział w *Otwartej Lekcji*	upowszechnianie wiedzy o prawie autorskim i otwartych zasobach edukacyjnych	Wejdź na stronę internetową http://centrumcyfrowe.pl/projekty/otworzmy-cyfrowa-edukacje/narzedzia-dla-szkol/, pobierz *Otwartą Lekcję* i zobacz, czy w twojej szkole jest miejsce na przeprowadzenie takiego warsztatu dla nauczycieli [patrz: diagnoza]. Przeprowadźcie warsztat i zastanówcie się nad sposobem wdrażania zawartych w nim pomysłów do waszej pracy. Może warto pierwszych kilka materiałów do wykorzystania na lekcji znaleźć wspólnie i razem się zastanowić nad sposobami ich wykorzystania?
A, B, C, D	szukanie samouczków (Centrum Edukacji Obywatelskiej) i kursów *online* (Ośrodek Rozwoju Edukacji, School of Open) oraz udział w nich	upowszechnianie wiedzy o prawie autorskim i otwartych zasobach edukacyjnych	W języku polskim: - otwarty kurs Ośrodka Rozwoju Edukacji z modułem o prawie autorskim i otwartych zasobach edukacyjnych (K. Śliwowski, K. Grodecka) – http://kursy.epodreczniki.pl, - kurs prawa autorskiego dla bibliotekarzy (Uniwersytet Mikołaja Kopernika), otwarty i przydatny także w szkole – https://moodle.umk.pl/BU/course/view.php?id=8. W języku angielskim: - School of Open, kursy P2P University o otwartych zasobach edukacyjnych, remiksie, domenie publicznej i prawie autorskim, z możliwością zdobycia odznak (Mozilla badges) – http://schoolofopen.p2pu.org/courses/#facilitated-courses.

B, C, D	wysłanie jednego nauczyciela lub dwóch nauczycieli na szkolenia, organizacja przekazywania wiedzy w ramach Wewnątrzszkolnego Doskonalenia Nauczycieli	upowszechnianie wiedzy o prawie autorskim i otwartych zasobach edukacyjnych	Polecane szkolenia: Fundacja Nowoczesna Polska, Centrum Cyfrowe, Małopolski Instytut Kultury (maszynownia), „Szkoła z Klasą 2.0" Centrum Edukacji Obywatelskiej.
C, D, E	eduhakatony i bookspringty – wydarzenia, podczas których nauczyciele wspólnie wypracowują materiały edukacyjne lub pracują nad metodami nauczania	dzielenie się między szkołami (i dalej)	[przykład – TechKluby Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego] Lokalne ośrodki metodyczne i wydziały edukacji pośredniczą w organizacji takich wydarzeń. Miejscy lub regionalni liderzy w zakresie otwartych zasobów edukacyjnych organizują raz w miesiącu w przyjemnym miejscu (kawiarni, klubie, czytelni, inkubatorze, technoparku) EduMeetUp'y, na które zapraszają interesującą osobę (pisarz, fotograf, grafik, bloger) oraz nauczycieli, którzy w miłej atmosferze chcą się nauczyć tworzyć materiały edukacyjne. Podczas spotkania w zespołach powstają karty pracy i scenariusze lekcji z wykorzystaniem otwartych zasobów edukacyjnych. Mini eduhakaton = Noc remiksów w bibliotekach, domach kultury, muzeach – zapraszamy nauczycieli, rodziców, specjalistów, liderów w zakresie otwartych zasobów edukacyjnych na całodzienne lub całonocne spotkanie połączone z oglądaniem filmu, wykładem o otwartej kulturze, analizowaniem przykładów dzieł sztuki powstałych w wyniku remiksu. Jednocześnie tworzymy scenariusze lekcji, projektów edukacyjnych, gier czy kart pracy. Prawdziwy eduhakaton – zaproszeni goście (graficy, blogerzy, vlogerzy, metodycy, programiści) pomagają stworzyć materiały oparte na otwartych zasobach edukacyjnych z wykorzystaniem otwartego oprogramowania. Powstałe produkty ośrodek metodyczny lub wydział edukacji rozsyła do nauczycieli zapisanych na listę mailingową.
A, B, C, D	webinaria – wykłady i spotkania dyskusyjne odbywające się w sieci	upowszechnianie wiedzy o prawie autorskim i otwartych zasobach edukacyjnych	Nagrania z webinariów Centrum Cyfrowego o otwartych zasobach – https://www.youtube.com/playlist?list=PLQTFcCXGEe55xrxteSgtyRDWeZDgOeF7_ (na razie skierowane do nauczycieli akademickich, niedługo być może nowa seria dla szkół).
C, D, E	serwery FTP, dyski zdalne dla materiałów edukacyjnych		Jeśli szkoła ma zewnętrzne IP, może „wystawić na zewnątrz" serwer FTP (na serwerze szkolnym) z dostępem wielu kont (nauczyciele – wszystkie zasoby tylko do odczytu, indywidualne foldery w trybie do odczytu i zapisu). Proponowana struktura folderów: każdy nauczyciel ma swój folder, dodatkowo jeden folder !PILNE z bieżącymi materiałami od dyrektora. Drugim rozwiązaniem – w sytuacji, kiedy nie ma serwera szkolnego – jest zakup dysku sieciowego typu NAS i „wystawienie na zewnątrz" serwera FTP na nim. Konfiguracji w obu wypadkach powinien dokonać serwisant lub zewnętrzny informatyk, nie zaś nauczyciel (ma on być jedynie użytkownikiem). Dzięki takiej przestrzeni dla nauczycieli będą oni mogli mieć dostęp do swoich dokumentów *online* z domu i z dowolnego komputera z Internetem. Ponadto inni nauczyciele z tej samej szkoły bez ograniczeń będą mogli odczytywać dane, korzystając z nich podczas swoich lekcji. Rozwiązanie to ułatwia dzielenie się materiałami.

D, E	wydarzenia integrujące nauczycieli wokół procesu szybkiej i efektywnej wymiany doświadczeń i dobrych praktyk w nieformalnej atmosferze (na przykład BeerCampy)	dzielenie się między szkołami (i dalej)	W ramach konferencji, szkoleń lub wydarzeń organizowanych samodzielnie przez nauczycieli można tworzyć wspólnie otwarte zasoby edukacyjne metodą booksprintów (szybkiego wspólnego pisania dłuższych materiałów) lub hakatonów (zespołowego tworzenia drobnych materiałów, aplikacji, rozwiązań). Więcej o tym, jak przeprowadzić booksprint poświęcony otwartemu podręcznikowi – http://clintlalonde.net/2014/06/14/the-bc-open-textbook-sprint-the-afterglow, http://centrumcyfrowe.pl/booksprint-doswiadczenia-i-drugie-wydanie-instrukcji-o-wolnych-licencjach-w-nauce.
A, B, C, D	wiedza o tym, gdzie szukać otwartych zasobów edukacyjnych	korzystanie z zewnętrznego wsparcia	Wyszukiwanie i wykorzystywanie prostych otwartych zasobów (fotografie, mapy, filmy wideo) jest wyjątkowo łatwe i można zacząć robić to w szkole zupełnie samodzielnie. Dostępnych jest sporo materiałów na ten temat, zarówno dla nauczycieli, jak i dla uczniów. Wystarczy zacząć od przejrzenia serwisu http://otwartezasoby.pl i przejść kurs Centrum Edukacji Obywatelskiej (http://samouczki.ceo.org.pl/learn/index/12) lub zapoznać się z mapą po otwartych zasobach edukacyjnych przygotowaną przez Ośrodek Rozwoju Edukacji (http://ngoteka.pl/bitstream/id/469/Mapa%20Otwartych%20Zasob%C3%B3w%20Edukacyjnych.pdf). Umieść na stronie internetowej szkoły zestaw linków z *Otwartej Lekcji* (lub ich wybór) w celu łatwego dotarcia do nich przez nauczycieli i uczniów.
A, B, C, D	pomoc w zakresie prawa autorskiego (prawokultury.pl)	korzystanie z zewnętrznego wsparcia	Cotygodniowe darmowe porady prawne dotyczące prawa autorskiego oferuje Fundacja Nowoczesna Polska – można zadać własne pytania lub przeglądać odpowiedzi na wcześniej zadane pytania. Wiele z nich dotyczy dozwolonego użytku w szkole i możliwości korzystania z materiałów dostępnych w sieci – http://prawokultury.pl/pierwsza-pomoc.
A, B, C, D, E	mapa otwieraczy (ludzi i instytucji)	korzystanie z zewnętrznego wsparcia	http://koed.org.pl/o-koalicji/czlonkowie/

KOGO WARTO ZAANGAŻOWAĆ?

Aby ułatwić ci zaplanowanie nie tylko działań, ale także współpracy z innymi osobami ważnymi dla szkoły (od dyrektorów, przez nauczycieli, po rodziców i uczniów, a nawet instytucje – uczelnie czy biblioteki), które mogą ci w czymś pomóc, proponujemy proste ćwiczenie, tak zwane **mapowanie interesariuszy**. Pomoże ci ono określić grupy, które mogą utrudniać wdrażanie planu otwierania szkoły, i grupy, które mogą być wsparciem dla ciebie lub których poparcie może ci się przydać w otwartej szkole.

Pierwszym krokiem w analizie aktorów (interesariuszy) jest określenie tego, kim oni są. Możesz po prostu wypisać na kartce wszystkich, którzy przychodzą ci do głowy – im więcej, tym lepiej, pomyśl więc również o mniej oczywistych osobach i podmiotach. Kolejnym krokiem jest określenie, którzy z nich mają wpływy lub interesy w procesie, jaki chcemy przeprowadzić. Dzięki temu będziesz wiedzieć, z kim i jak rozmawiać o otwieraniu szkoły. Najłatwiej zrobić to za pomocą prostej matrycy (przykładową mapę zamieszczamy poniżej), na której umieszczamy interesariuszy według skali ich wpływu (oś pozioma) i stopnia zainteresowania daną sprawą (oś pionowa). Ostatnim krokiem jest refleksja nad rolą i potencjalnymi interesami najważniejszych zainteresowanych stron, aby ustalić, w jaki sposób mogą one reagować na nasze działania lub w jaki sposób powinniśmy zdobyć ich poparcie. Taką burzę mózgów najlepiej przeprowadzić w kilkuosobowym gronie. Jej wynikiem nie będzie precyzyjna odpowiedź na to, kto i jak pomoże twojej szkole, ale dostrzeżenie większej liczby połączeń między różnymi osobami i być może odkrycie miejsc i osób, które – odpowiednio zaangażowane – mogą stać się ważnymi elementami w pracy nad otwartą szkołą lub czynnikami blokującymi ten proces. Więcej o tym, jak prowadzić to ćwiczenie – https://www.mindtools.com/pages/article/newPPM_07.htm.

Zobaczmy na przykładzie, jak taka mapa może wyglądać, i przyjrzyjmy się zidentyfikowanym grupom, rozpoczynając od najmniej zainteresowanych otwartą edukacją w szkole, kończąc zaś na tych o potencjalnie największym zainteresowaniu (co nie zawsze jest jednoznaczne z największą wiedzą o otwartych zasobach edukacyjnych) i największym potencjalnym wpływie. Warto przy tym zaznaczyć, że nie zawsze szukamy tylko tych, którzy już teraz mają duży wpływ na to, co dzieje się w szkole, ale także tych, którzy mogą go mieć, jeśli tylko odpowiednio ich zmotywujemy i przekonamy do współpracy.

PRZYKŁADOWA MAPA INTERESARIUSZY

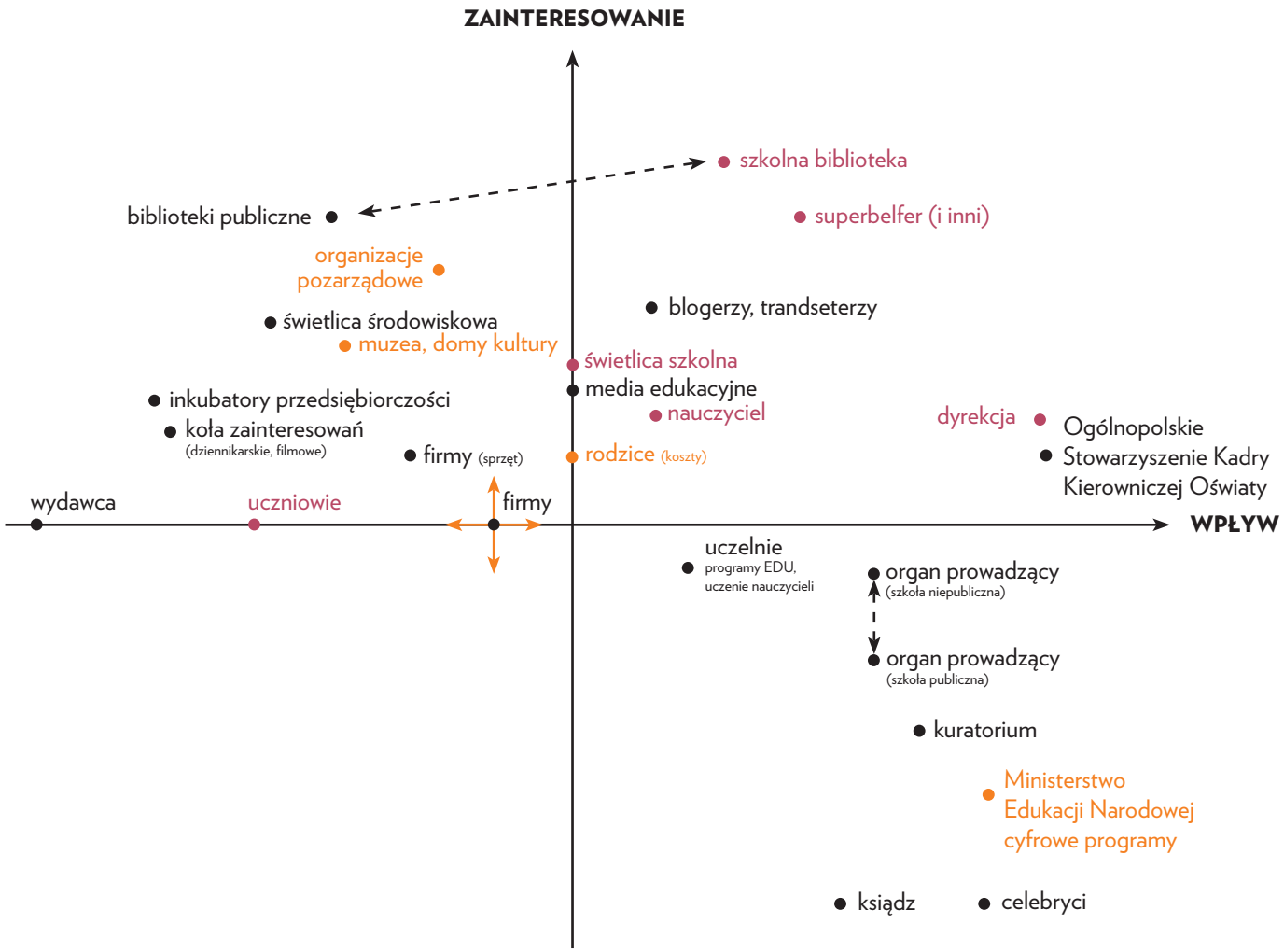

PRZYKŁADOWY WYNIK PRACY NAD MAPĄ INTERESARIUSZY

WYDAWCY – grupa o niewielkim (świadomym) wpływie na to, czy wybierzemy dla szkoły bardziej otwarty model edukacji, choć oczywiście to, z jakich podręczników nauczyciele korzystają w szkole, jest nadal ważne i stanowi przedmiot wielu dyskusji oraz – bez wątpienia – oddziałuje na to, czego i jak uczą się uczniowie. Pod wpływem kontaktu z niskiej jakości książką edukacyjną nauczyciel może wybrać inne źródła, z jakich będzie uczył – i mogą być one otwarte. Niemniej jednak sami wydawcy nie mają wpływu na ten wybór. Można ich za to umieścić pośrodku osi zainteresowania, ponieważ na rynek komercyjnych podręczników ma wpływ skala korzystania z nich w szkołach. Dla podjęcia decyzji o większym otwarciu szkoły wydawcy to grupa w zasadzie o niewielkim znaczeniu.

UCZNIOWIE – grupa, która z całą pewnością zawsze powinna się znaleźć na naszej mapie interesariuszy. Materiały edukacyjne dotyczą uczniów bezpośrednio, to zaś, jakiej będą jakości i co będzie można z nimi zrobić, jest bardzo ważne dla decyzji o tym, czy wprowadzić do szkoły otwarte zasoby i otwarte praktyki. W szkole podstawowej wpływ uczniów na decyzje dyrekcji i nauczycieli nie będzie bardzo duży, już jednak w gimnazjum lub szkole ponadgimnazjalnej można z uczniami bardziej świadomie rozmawiać o używanych źródłach i materiałach oraz wspólnie decydować o wyborze niektórych z nich. Starsi uczniowie bywają również bardziej świadomymi twórcami własnych materiałów (na przykład prezentacji). Na tym etapie warto zadać sobie następujące pytania: Czy i jak rozmawiać z uczniami o otwartych zasobach edukacyjnych? Jak mogą nam pomóc w tym, żeby weryfikować źródła? Czy możemy się od nich czegoś nauczyć w kwestii kompetencji cyfrowych?

KOŁA ZAINTERESOWAŃ – nauczyciele prowadzący koła zainteresowań mogą być pierwszymi osobami w szkole zainteresowanymi otwartymi zasobami edukacyjnymi, często bowiem muszą się najwięcej natrudzić, żeby poszukać materiałów poszerzających wiedzę uczniów, wykraczających jednocześnie poza podręczniki używane na lekcjach. Oni mogą być naturalnymi pierwszymi sprzymierzeńcami dyrekcji we wprowadzaniu zmian. Mogą okazać się najbardziej zaangażowani we wspólne szukanie źródeł i repozytoriów oraz nawiązywanie kontaktów, na przykład z uczelniami wyższymi.

UCZELNIE WYŻSZE – wiele z nich prowadzi otwarte kursy internetowe i udostępnia podręczniki (w Polsce jest to przede wszystkim Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie), które zapewne w szkole podstawowej na niewiele się zdadzą, ale już w szkołach ponadgimnazjalnych (szczególnie zawodowych!) mogą być doskonałym źródłem wiedzy. Uczelnia wyższa zwykle nie jest instytucją, która bardzo się interesuje życiem szkół w okolicy, ale jeśli uświadomimy jej władzom, że to wśród przyszłych studentów mogą się znaleźć nasi uczniowie i także od nich może zależeć poziom wykształcenia kandydatów, to może uda się ich przekonać, żeby otwierali i udostępniali uczelniane materiały z korzyścią dla naszych uczniów.

MUZEA, GALERIE, DOMY KULTURY – cenna grupa interesariuszy. Zapewne w dużych miastach podmioty te będą odgrywać inną rolę niż w małych ośrodkach, ale zawsze warto brać je pod uwagę. To miejsca, w których często powstają materiały edukacyjne. Możemy wspólnie pracować z tymi instytucjami nad uwalnianiem zasobów, przekonywać do publikowania na wolnych licencjach, dzielić się swoimi publikacjami czy gromadzić wspólnie media na ogólnodo-

stępnych serwerach. Bezpośredni wpływ tych podmiotów na decyzje szkoły czy poszczególnych nauczycieli jest niewielki, ale ich zainteresowanie może okazać się duże, jeśli tylko poinformujemy ich o naszych planach i zaprosimy do współpracy.

BIBLIOTEKA SZKOLNA – miejsce, w którym już jest wiele materiałów edukacyjnych, ale równie dużo można dopiero znaleźć, na przykład w Internecie. Bibliotekarze to osoby bezpośrednio zainteresowane tym, jakich materiałów używają i szukają nauczyciele – mogą więc pomóc w działaniach na rzecz otwartości, a także służyć jako lokalne „centrum dowodzenia" tym procesem. Warto przy okazji zainicjować współpracę z bibliotekami miejskimi i pedagogicznymi.

PONADTO MOGĄ POMAGAĆ szkołom organizacje pozarządowe: Centrum Edukacji Obywatelskiej (kursy i materiały dla nauczycieli), Fundacja Nowoczesna Polska, Centrum Cyfrowe (materiały na temat otwartych zasobów edukacyjnych, porady), Latarnicy Polski Cyfrowej, Uniwersytet Dzieci, Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, organizacje lokalne działające na rzecz dzieci z danej miejscowości.

Oczywiście rozmieszczenie wszystkich tych aktorów na matrycy, stopień ich zainteresowania otwartymi zasobami edukacyjnymi i ich wpływ na korzystanie z otwartych zasobów może być inny niż ten, który stworzyliśmy na podstawie własnych doświadczeń i zdobytej wiedzy. O to jednak właśnie chodzi – żeby się nad tym pochylić. Na przykład bibliotekarka w naszej szkole może być osobą wyjątkowo aktywną, o wysokich kompetencjach cyfrowych, lubiącą się uczyć, wtedy jej zaangażowanie i wpływ na to, czy szkoła, w której pracuje, decyduje się na otwieranie zasobów i korzystanie z dostępnych otwartych zasobów edukacyjnych, mogą być bardzo duże. Może się jednak zdarzyć, że będzie to osoba bierna, relatywnie mało zainteresowana innowacyjnymi modelami pedagogicznymi czy źródłami, których sama nie zna. Wtedy umieścimy ją na matrycy w zupełnie innym miejscu, inna będzie także jej potencjalna rola w procesie, którego chcemy się podjąć jako szkoła. Te same pytania musimy sobie zadać w stosunku do każdej identyfikowanej przez nas grupy interesariuszy.

PRZYDATNE LINKI

Copyright for New Zealand Teachers – The Creative Commons solution
http://unleash.alingham.com/2015/copyright-for-new-zealand-teachers-the-creative-commonOEs-solution

Mapa Otwartych Zasobów Edukacyjnych
http://ngoteka.pl/bitstream/id/469/Mapa%20Otwartych%20Zasob%C3%B3w%20Edukacyjnych.pdf

OER Copyright and Licensing Toolkit (OER Affrica)
http://www.oerafrica.org/resource/oer-copyright-and-licensing-toolkit.

OER, Technological concerns
http://www.oeconsortium.org/info-center/topic/technological-concerns.

Open Educational Resources in your Own Language, in your Way, Policy Brief
http://www.icde.org/Policy+Brief+-+Open+Educational+Resources+in+your+Own+Language,+in+your+Way.b7C_wRrQ3O.ips.

Otwarta Lekcja
http://centrumcyfrowe.pl/projekty/otworzmy-cyfrowa-edukacje/narzedzia-dla-szkol/.

The 7 do's and don'ts of creating your own OERs
http://www.eschoolnews.com/2015/08/07/creating-oers-722/2.

Przewodnik po otwartych zasobach edukacyjnych
http://koed.org.pl/wp-content/uploads/2014/05/OER_handbook_v5_online1.pdf

Zapis video z 5 webinariów dla nauczycieli akademickich na temat otwartych zasobów edukacyjnych na kanale You Tube Centrum Cyfrowego
https://www.youtube.com/user/CentrumCyfrowe

Prezentacje z 5 webinariów dla nauczycieli akademickich na temat otwartych zasobów edukacyjnych na profilu Slideshare Centrum Cyfrowego
http://www.slideshare.net/centrumcyfrowe?utm_campaign=profiletracking&utm_medium=sssite&utm_source=ssslideview

Strona Koalicji Otwartej Edukacji
http://koed.org.pl/pl/

Otwarte Zasoby, strona prezentująca linki do otwartych zasobów edukacyjnych
http://otwartezasoby.pl/category/zasoby-edukacyjne/

OTWARTA SZKOŁA – INSTRUKCJA SAMODZIELNEGO MONTAŻU

AUTORZY:
Agnieszka Bilska, Aleksandra Kozubska, Tomasz Mikołajczyk,
Marta Puciłowska, Małgorzata Rabenda, Anna Stokowska, Kamil Śliwowski

KOORDYNACJA:
Anna Stokowska, Kamil Śliwowski

RECENZJA:
Witold Kołodziejczyk, Małgorzata Rabenda

REDAKCJA I KOREKTA:
Marcin Grabski (www.mesem.pl)

SKŁAD:
RZECZYOBRAZKOWE.PL

W publikacji wykorzystano grafiki Piotra Chuchli (www.piotrekchuchla.com)

CENTRUM CYFROWE
projekt:polska

KOALICJA OTWARTEJ EDUKACJI

SUPER BELFRZY

Warszawa 2016

Ten utwór możesz za darmo: kopiować, zmieniać i remiksować, rozpowszechniać, przedstawiać i wykonywać, musisz tylko oznaczyć autora oryginału

Publikacja jest dostępna na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 4.0 , pewne prawa zastrzeżone na rzecz autorów i Centrum Cyfrowego Projekt: Polska. Pełna treść licencji jest dostępna na stronie creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.pl. zezwala się na dowolne wykorzystywanie treści publikacji pod warunkiem wskazania autorów oraz podania informacji o licencji.

Publikacja jest dostępna w sieci pod adresem: www.otwartezasoby.pl/szkola

Otwórzmy cyfrową edukację

ICELAND LIECHTENSTEIN NORWAY eea grants

FUNDACJA BATOREGO

POLSKA FUNDACJA DZIECI I MŁODZIEŻY

Publikacja dofinansowana w ramach projektu „Równość w edukacji", realizowanego w ramach programu Obywatele dla Demokracji, finansowanego z funduszy EOG.

Publikacja powstała przy wsparciu Open Society Foundations oraz The William and Flora Hewlett Foundation.

OPEN SOCIETY FOUNDATIONS